283 Presse ja Informatsioon
Tallinn, Tõnismägi 11 (2 eks.)

JÄRVA TEATAJA

NR. 92. LAUPÄEVAL. 5. AUGUSTIL 1944. A. 4. AASTAKAIK. ÜKSIKNUMBER 5 PENNI

Ilmub teisipäeval, neljapäeval ja laupäeval. Tellimishind: kodumaale Rmk. 0.60 ja välismaale Rmk. 1.— kuus. Aadressi muutmine 20 pn. Kehtivad kuulutuste hinnakirjad O — nr. 1 ja R — nr. 1. Paide Trükikoja trükk. ● Toimetus ja talitus: Paide, Turg 10, tel. 30. Toimetuse kõnetunnid tööpäevadel kl. 8—12. Talitus avatud tööpäevadel kella 8—17.30, laupäeval kl. 8—13. Peatoimetaja Johannes Kaup. Väljaandja: Kirjastus Eesti Ajaleht

Narva maakitsusel tõrjuti jälle vaenlase 13 diviisi äge rünnak

Varssavist kirde pool ja Läti aladel tekitati bolshevikele raskeid kaotusi. Karpaatide kirdeserval hävitati nõukogude kütidiviis

Führeri peakorterist, 4. augustil. Sõjajõudude ülemjuhatus teatab:

Normandias nurjusid vaenlase kohalikud rünnakud edela pool Caeni. Coulvani ruumis leidsid kogu päeva jooksul aset ägedad võitlused, ilma et olukorras oleks tekkinud erilisi muutusi. Sealt edela pool ja Vire'i ruumis õnnestus sissemurdnud vaenlast mele- tankide vasturünnakuga tagasi paisata ja rinde ühtlust taastada. Hävitati 50 vaenlase tanki. Üks tugev vaenlase üksus piirati sisse ja teda rünnatakse koondatult.

Kirde ja ida pool Avranches'i varisesid vaenlase arvukad tankidest toetatud rünnakud kaotusterikkalt kokku.

Bretagne idaosas tungisid üle Avranches'i lõunasse läbi murdnud vaenlase motoriseeritud üksused lõuna ja lääne suunas edasi ja seisavad paljudes kohtades võitluses selles ruumis asuvate saksa toetuspunktide meeskondadega.

Viimastel päevadel kaotas vaenlane 216 tanki.

Sõjalaevastiku võitlusvahendite ja allveelaevade läbi hävitati merepiirkonnas invasioonirinde ees üks ristleja, kolm hävitajat, kolm korvetti ja üks spetsiaallaev, samuti viis transportlaeva kokku 36.000 brt. Hulk teisi laevu kokku enam kui 56.000 brt. torpedeeriti. Nende laevade enamiku hukkumisega võib arvestada.

Kiirpaadid uputasid ööl vastu 3. augusti Seine'i lahe idaosas ühe briti kiirkahurpaadi.

Raske V. 1. tasumistuli püsib edasi Londoni ja selle välispiirkondade kohal.

Itaalias tõmbusid meie väed tagasi kitsale sillapeale lõuna pool Firenzet. Uued vaenlase rünnakud sellele positsioonile nurjusid.

Raske vaenlase kahurituli püsib sel ajaloolisel linnal koos tema asendamatute kultuuriväärtustega.

Karpaatide kirdeserval nurjus vaenlase läbimurrukatse Beskiidide kitsastele. Seejuures piirati sisse 271. nõukogude kütidiviis ja hävitati see. Hulk teisi nõukogude diviise kandsid raskeid inim- ja materjalikaotusi. Ajavahemikus 31. juulist 3. augustini hävitati selles ruumis või saadi saagiks 181 kahurit, 13 tanki ja arvukaid jalaväerelvi ning veomasinaid.

Korduvad bolshevikkude rünnakud lääne pool Reichshofi tõrjuti tagasi. Lääne pool Baranovi hävitasid rünnakkahurid 23 vaenlase tanki.

Ülejäänud Visla rindel on käimas ägedad võitlused ida pool Sandomiri, mõlemal pool Pulavyt ja kagu pool Warthat.

Kirde pool Varssavit lõigati nõukogude jõud meie tankide vasturünnakutega ära oma tagalaühendustest ja suruti nad kitsasse ruumi kokku. Hävitati 76 vaenlase tanki. Rindel Varsseavi ja Kaunase vahel nurjusid kõik bolshevikkude rünnakud.

Lätimaa rindel varisesid vaenlase rünnakud paljudes lõikudes veriselt kokku. Kohalikud sissemurrud riivistati või likvideeriti vastulöökidega.

Narva maakitsusel ründas vaenlane uuesti 9 kütidiviisiga ja 4 soomusüksusega meie positsioone. Ta kandis seejuures raskeid kaotusi ilma edu saavutamata.

Üks 2. augusti hommikutundidel inglise hävitajate ja jahipommilennukite kaitsel teostatud maabumisüritus Dalmaatsia saare Korcula vastu likvideeriti saare garnisoni poolt lühikese ägeda võitluse järele.

Vaenlase pommitajateüksused teostasid Shveitsi erapooletust rikkudes terrorirünnakuid asulatele Lõuna- ja Edela-Saksamaal, eriti Friedrichshafeni, Saarbrückeni ja Kempeni linnadele. Õhutõrjejõud tulistasid alla 43 vaenlase lennukit, nende hulgas 40 neljamootorilist pommitajat.

Euroopa kaitsjate tõrjevõitlused on otsustavad ja raudsed

Radzymini linn vallutati tagasi. Karpaatide ja Soome lahe vahel hävitati juulikuul 4158 tanki

Führeri peakorterist, 3. augustil. Sõjajõudude ülemjuhatus teatab:

Normandias jatkas vaenlane ägeda kahuritule ja arvukate jahilennukite toetusel oma tugevaid rünnakuid sillapea keskel ja lääneosas kogu päev läbi. Ta tõrjuti enamikus kohtades kaotusrikkalt, ent rasketes võitlustes tagasi ja suutis ainult mõnes kohas saavutada edu. Seal alustasid meie väed vastulööke. Kagu pool Villedie'd on meie soomusüksused jatkuval vasturünnakul lääne suunas.

Üle Avranches'i lõuna ja lääne suunas edasitungivad vaenlase jõud ründasid oma soomusteravikkudega Rennes'i ja Dinan'd, kus nad tagasi tõrjuti.

Lahingulennukid purustasid vaenlase marsikolonne ruumis lõuna pool Avranches'i ja hävitasid suuremal hulgal tanke, kahureid ja sõidukeid.

Normandia vallutatud lääneplirkondade kohal hävitati 18 vaenlase lennukit.

Prantsuse ruumis hävitati võitluses 1118 terroristi. Sügavate puhastusaktsioonide juures on bandiidid 6. juunist saadik kaotanud 7300 surnut ja 4700 vangi.

Raske V. I tasumistuli püsib edasi Londoni suurruumi kohal.

Itaalias tõrjusid meie väed ka eile kõik vaenlase läbimurrukatsed Firenzele kaotusrikastes võitlustes tagasi. Nad osutavad vaenlasele lääne pool ja mõned kilomeetrid lõuna pool linna edasi visat vastupanu.

Karpaatide põhjanõlvakul nurjusid arvukad tankidest toetatud nõukogude rünnakud. Vastulöökidega, eriti ida pool Beskideni kitsasteed, paisati vaenlane veelgi kaugemale. Suures Visla käärus tugevnes lääne pool Baranovi vaenlase surve. Edasi kirde pool varisesid bolshevikkude arvukad rünnakud kaotusterikkalt kokku. Hulk üle jõe tuleku katseid aeti nurja.

Kirde pool Varsseavit tekkis raskeid, vaheldusrikkaid võitlusi. Badzymini linn vallutati meie tankide vasturünnakuga tagasi.

Kuna Bugi keskjooksul ja lõuna pool Augustovi nurjusid korduvad vaenlase rünnakud, on Seinen-Wilkowyszki lõigus ja Miitavi juures käimas vihased võitlused.

Birseni ruumis vallutasid meie grenaderid vasturünnakul rea asulaid. Ida pool Düünat ja Narva maakitsusel aeti nõukogude tugevad läbimurrukatsed vihastes võitlustes nurja.

Suures tõrjelahingus Karpaatide ja Soome lahe vahel hävitati juulikuus üksnes maavägede ja relva-SS poolt 3908 tanki. Veel 250 tanki hävitati õhujõudude poolt.

Samas ajavahemikus kaotasid nõukogud õhuvõitlustes ja lennuväe õhtõrjekahurite läbi 1329 lennukit.

„Jõudude koondamine"

Soome ajakirjandus presidendivahetusest

Helsingist, 3. 8. (DNB). Kommentaarides presidendivahetuse puhul kirjutab „Uusi Suomi": Sõja kriitilises järgus seisab soome rahvas riigipea vahetuse ees. Praegustes rasketes oludes on jõudude koondamine ja mitmesuguste poliitiliste tahtesuundade ühtlustamine vajalikuks eelduseks, et tulla toime kaasaja ülesannetega. Ajaleht vihjab sellele, et enamikus maades on sõjaline ja taiviline juhtimine juba ammugi koondatud ühe isiku kätte. Ryti tagasiastumises näeb ajaleht samasugust isetut ja kaugelenägevat hoiakut, mida lahkunud president osutas kogu oma ametiaja kestel. Kogu soome rahvas ühinevat siiralt tänusõnadega, millistega peaminister hindas oma kõnes presidendi teeneid.

Liitlaste surve all

Türgi katkestas suhted Saksamaaga

Berliinist, 3. 8. (DNB). Seejärel kui Türgi valitsus varem katkestas liitlaste surve tõttu kroomi väljaveo Saksamaale, esitas ta nüüd samasuguses olukorras rahvuskogule ettepaneku, katkestada ka muud senini püsinud majanduslikud ja diplomaatlikud suhted Saksamaaga. Ägedate vaidluste järele türgi rahvapartei kinnisel koosolekul teisipäeval võttis Türgi parlament kolmapäeval selle valitsuse otsuse heaks. Suhete katkestamine tähendab Saksa-Türgi sõpruslepingu mitte millegi läbi põhjustatud murdmist.

Sellest tulenevad järeldused ei saa kõigile anglo-ameeriklaste lubadustele vaatamata olla teised kui need, mida omal ajal taotles juba Molotov Berliinis käies, s. t. nõukogude toetuspunktide loomist Türgis ja sellega seoses türgi rahva iseseisvuse likvideerimist.

Väliministeeriumi protokolliülem teatas kolmapäeva õhtul Türgi asjaajajale, et tema ülesanded Saksamaal on lõppenud ja palus teda riigi piirkonnast peatselt lahkuda.

Ulatuslikud kindlustustööd Itaalias

Berliinist, 2. 8. (DNB). Itaalia rindel on pioneerid Apenniini mäestiku teedel ja käikudes asetanud tõkkeks miljon meetrit okastraati. Kuigi positsioonide kindlustamist tuli teostada vaenlase jahipommilennukite pidevate madalrünnakute saatel, õnnestus neil rajada tõkkeid ligemale 100 000 ruutmeetri ulatuses. Seejuures tuli kindlustamiseks vajalikku materjali kohale toimetada kuni 2000 meetri kõrguseni mäestiku radasid mööda.

Autoõnnetus kindralfeldmarssal Rommeliga

Berliin, 2. 8. (DNB) Ühe õhurünnaku tagajärjel oli kindralfeldmarssal Rommelil 17. juulil Prantsusmaal autoõnnetus, mille tulemusena ta sai vigastusi ja peaaju põrutuse. Ta seisukord on rahuloldav, elu ei ole hädaohus.

Führer õnnitles Burma presidenti

Berliinist, 2. 8. (DNB) Führer saatis Burma presidendile, dr. Ba Maw'le Burma iseseisvuse väljakuulutamise aastapäeval telegraafi teel oma õnnesoovi.

Jaapanis uus admiralstaabi ülem

Tokiost, 2. 8. (DNB). Mereministeerium teatas kolmapäeval, et admiral Koshiro Oikava on nimetatud admiralstaabi ülemaks. Edasi nimetati admiral Jaokun Nomura Yokosuka laevastikubaasi ülemaks.

Admiralid Zengo Yoshida ja Shigetaro Shimado kutsuti kõrgeima sõjanõukogu liikmeiks.

Argentiina saadik lahkus Washingtonist

Madridist, 2. 8. (DNB). Argentiina saadik Washingtonis, Escobar lahkus Washingtonist lennukil. Oma ärareisi eel seletas ta põhja-ameerika ajakirjanduse esindajatele, et Argentiina valitsuse välispoliitika taga seisab üksmeelselt terv. argentiina rahvas.

Major Remer ülendati koloneliks

Führeri peakorterist, 2. augustil. Führer ülendas Berliini vahipataljoni „Suur-Saksamaa" komandöri, tammelehise kandja major Remeri tema poolt 20. juulil osutatud otsustava kolaku eest koloneliks.

Ka surnud ei saa rahu

Milanost, 2. 8. (DNB). Bologna Clarissiini kloostri kirikus asuv suure itaalia füüsiku Galvani sarkofaag sai ühel viimasel õhurünnakul Bolognale raskesti vigastada. Tema abikaasa sark samas hävitati täielikult. Kadunute luud asetati ümber mujale.

Lõvide nuhtlus Ida-Aafrikas

Genfist. Inimsööjate lõvide arv on Portugali-Ida-Aafrikas viimasel ajal kohutavalt kasvanud, teatab Londoni „Daily Mail". Seal asuvatel eurooplastel puuduvat selle hädaohu hoidmiseks talutavates piirides vajalik laskemoon. Lõvid terroriseerivat ulatuslikke piirkondi ja surmasid alles hiljuti Lumbe läheduses 15 pärismaalast. Pärismaalasi olevat haaranud selline hirm, et nad ei ööbivat enam oma hüttides, vaid põgenevat ööseks kõrgemate puude otsa.

Tõe palge ees

6. augustil möödub sellest 4 aastat, millal Moskvas toimus Eesti „vastuvõtmise" suurlavastus N. Liidu koosseisu. See polnud esimeseks sündmuseks selles pettuste ja lavastuste ahelas, mis algas meie maal otsekohe, kui siia valgusid haisevad stepijõugud oma juutidest juhtkonnaga idast, traataia tagant, vaid sellele oli eelnenud juba kuulus „valimiste" suurpettus ja suure kila-kolaga oli tulnud juba kokku ka kommunistliku allilmategelaste jõuk, et „Riigivolikogu" kõlava ja kohustava sildi all esinedes teha „rahva häält" retsepti järele, milline oli kirjutatud Moskva poolt neile täht-tähelt ette ja mille täitmise eest valvati omakorda veel laetud püstolitega.

Mälestused neist õudseist ja lootusetumaist päevist ning sündmusist tohiks olla igale eestlasele veel niivõrd värsked, et oleks mõttetu siinkohal neid korrata. Sündmus 6. augustil neli aastat tagasi oli kõige senise tipp, sest sellega arvas Moskva suutvat lõplikult pühkida maakaardilt Eesti ja tallata ta ülimas alanduses jalgade alla, kust ta ei pidanud enam iialgi tõusma. Selles pidi seisma hea sealt täies ulatuses alanud enamline süsteem Eestis ja nüüdsest oma täies jõus vallanduv terror, mis pidi peatselt pühkima mõtlevad ning haritud pead Eestist, muutes siinse elu alul üheksainsaks veriseks saastaks ning pühkides siis lõpuks meie pinnalt ka üldse kogu eestluse, selle maa iidse ja ajaloolise peremees-rahva.

Ja kõik see pidi siis olema „abi" ja „toetus" eesti rahvale, ta „vabastamine" kapitalistliku korra ikkest ja „paradiisi" toomine maa peale, ka meie pinnale!

Et eesti rahva tahe ei omanud sellega ühtki seost, on arusaadav. Seda on kõige paremini tõendanud vereterror, tapmised, küüditamised jne ise, sest peaks olema ometi igale selge, et bolshevikud ei oleks tapnud ega küüditanud oma poolehoidjaid ega sõpru puhtast inimese armastusest (!). Kui kogu eesti rahvas oli määratud hävitamisele, siis kindlasti mitte sõpruse tõttu, vaid seepärast, et see rahvas on alati olnud ja jääb igaveseks bolshevismi ning juudi verivaenlaseks.

Saatus oli meie poolt ja andis meile tagasi elu ning vabaduse, aga saatus on seadinud meid nüüd, neli aastat hiljem, taas raske valiku ette — kas elu või surm. Sest jälle on haisevad idajõugud astunud ühe jalaga üle meie ukseläve, nende kannul aga eesti rahva kindel ja õudseim surm. Nüüd ei ole oodata isegi enam „hääletuse" maskeraadi ega „rahva häält" punaste kaltsudega rongikäikudes, nüüd tähendab iga toll maad, mis meie pinnast peaks sattuma bolshevike kätte, selle ala täielikku puhastamist eestlastest ja kõigest sellest, mida loonud sellel maaalal eestlaste käed ja pea. See on tõde, mille palge ees seisame täna selle karmimas selguses.

Aga tõde on ka see, et 1. eestlane tahab elada, 2. võib ja saab elada ainult siin, oma pinnal, oma kaunil, kuigi palju tööd nõudval maal, ja 3. peab võitlema kõige otsustavama karmusega, et kindlustada omale elu ja seda eluruumi kui osakest saatusühtsest Euroopast.

Kui nüüd päevast päeva ilmub üha uusi korraldusi ning kui kitsendusedki ja töökoorem suureneb, siis toimub see ainuüksi oma elu ja oma elamisruumi eest ning nimel. Seda peame kord juba päris kindlasti teadma ja mõistma ning neile korraldustele järgnemine ja nende täitmine peab olema igaühele sama selge ja endastmõistetav kui see, et igal hommikul rõivastume või igapäev sööme. Ning sama selge peab olema ka see, et astume halastamatusse võitlusse iga alaväärtusliku ollusega oma rahva hulgas ja sellel maal siin, sest alaväärtuslik ollus kahjustab meie elu.

Ajajärgu ilme on muudetud meile küllalt selgeks tõdedega, mille palge ette oleme seatud ning need tõed kohustavad ja käsevad meid elu nimel. Iga targutus elu kõrval on aga lollus, sest elu on kohustavaim ja ülim. —esp.

Täita enam kohut, teha enam tööd

SS-riikliku juhi ja tagavaravägede ülemjuhataja Himmleri päevakäsk

Berliin, 2. 8. (DNB) Riikliku SS-juht Heinrich Himmler andis tagavaravägede ülemjuhatajana välja järgneva päevakäsu:

„20. juulil määras meie Führer ja kõrgeim väejuht Adolf Hitler minu tagavaravägede ülemjuhatajaks ja sõjaväe relvastuse ülemaks.

Täna, 1. augustil, mil 30 aasta eest algas võitlus saksa rahva elu säilitamise eest, pöördun ma esmakordselt teie poole.

Ülgusega ootavad rinne ja kodumaa tagavaraväelt suurimaid saavutusi.

Meie ei valmista pettumust kamraadidele rindel ega meie rahva kallimale varale — naistele, lastele ja vanematele.

Ma tean, koduväed on eeskujulikud oma ustavuses ja sõnakuulmises.

Ma käsin, et garnisonides ja staapides sooritataks päev-päevalt väljaõpet, tehtaks tööd ja täidetaks kohust vähimalt nilsama kaua kui töötab relvastustööline oma vabrikus.

Ma nõuan, et kõik ohvitserid ja mehed ning tagavaraväe liikmed loobuvad kompromissideta ja ausalt igasugusest omakasust ja neetud tagalavaimust.

Ma nõuan, et iga ohver ja iga mees, keda võib säästa kodumaal, saadetaks tema soovi korral rindele, või kui ta selleks oma vanuse ja tervise tõttu kõlbmatu on, siis tuleb ta anda vabaks relvatööstuse jaoks. Eriti ohvitseridelt ja ametnikelt ootan ma, et nad võtakeid omaks eesõiguse, täita enam kohust, teha enam tööd ning seista rindel veel vapramalt ja kindlamalt kui mehed.

Vankumata meie ustavuses ja usus, viivitamatu sõnakuulmisega, korraliku mõtteviisiga, väsimatuna oma usinuses ja ausana täites oma kohust oleme otsustanud kustutada tegude ja saavutustega 20. juuli häbi ja saada Führeri ja tema riigi rahvussotsialistlikuks rahvaarmeeks.

Alla kirjutanud

Himmler,
riiklik SS-juht ja tagavaravägede ülemjuhataja
Välikomandopunktis, 1. 8. 44.

„Eesti diviis seisab ja peab vastu"

Narva rinde tulejoonel võitlevad kõrvuti sakslased, eestlased, taanlased, hollandlased, norralased ja teised kultuurrahvad

Admiral Joh. Pitka külastas eesti rindemehi

SS-PK. 29. ja 30. juulil külastas Eesti 1918.—1920. a. Vabadussõja sangarlikemaid juhte aseadmiral Juhan Pitka Narva rindel raskeid tõrjevõitlusi pidavaid Eesti SS-diviisi väeosi. Seoses selle külastusega oli admiral Pitkal kokkusaamine ühe germaani soomuskorpuse ülemaga, SS-obergruppenführer ja relva-SS-kindrali Tammelehisega Rüütliristi kavaler Steineriga, kes juhib käesoleval momendil raskeid, kuid siiski edukaid tõrjelahinguid Narva rindel.

Olles rindel veedetud päevil Eesti SS-vabatahtlike diviisi komandöri brigadeführer Augsbergeri külaliseks, kõneles admiral Pitka rida kordi eesti üksustele, kes olid äsja läbi teinud ülirasked võitlused ja olid taas asumas lahinguisse Eesti rahva ja maa kaitseks kõigi jõududega ründava enamluse vastu.

Lahkudes rindelt, rõhutas admiral, et tema on saanud veendumuse, et Eesti võitlevais üksusis valitseb sama sangarlik vaim mis kandis eesti mehi 1918.—1920. aasta võitlustes enamluse vastu, ja et nad omavad tugeva liitlase vahvate saksa ja teiste Euroopa kultuurrahvaste võitlejais, kelledega nad lahinguid lööval õlg õla kõrval ja kes on saanud võrdselt eesti sõduritega meie rahva ja kodumaa kaitsjaiks.

Eesti Esimese Vabadussõja sangari, kuulsusrikaste soomusrongiüksuste ja Eesti mereväe looja, aseadmiral Juhan Pitka külaskäik Eesti rindeüksuste juure kujunes tõeliseks ilmutuseks juhtidele ja meestele, kes juba päevi olid olnud Narva rinde võitluste tules. Vaevalt küll olnud lugupeetaval admiralil võimalik veel soodsamat külastusaega leida, kui just nüüd, kus kodumaa saatus nõuab eesti võitlejailt täiuslikku sõduripanust.

Aseadmiral Pitka esimesed külastustunnid olid endastmõistetavalt pühendatud mehele kelle õlul lasub Narva rinde tõrjevõitluste pearaskus. SS-obergruppenführer ja relva-SS-kindral Steiner juhib juba palju kuid võitlusi, mis taotlevad otseselt Eesti piiride kaitset. See kindral oli kuulsa soomusgrenaderidiviisi „Viikingi" looja ja formeerija. Teatavasti just selle, Euroopa kultuurrahvaste vabatahtlikest koosneva väeosa ridades

võitles Eesti vabatahtlike pataljon „Narva" kätte oma sangarikuulsuse.

Kaasvõitlejalikult südamlikus vestluses andis SS-obergruppenführer Steiner siira tunnustuse admiral Juhan Pitka teeneile Eesti Vabadussõjas 1918—1920. a., nimetades neid teeneid suurteks ning admirali ennast enamlusevastase võitluse eesvõitlejaks. Edasi tähendas kindral, et tema peab endale suureks auks võida jatkata võitlust enamluse vastu, seda enam, et selles võitluses kuuluvad tema ülemjuhatuse alla ka eestlased, kes on, kindrali sõnade järgi, osutunud erakordselt tubliks ja vapraiks sõdureiks.

Järgneval päeval külastas admiral Pitka eesti üksusi.

Võitlejad, kellede ilmest puhketuunid polnud jõudnud veel hajutada läbitehtud võitluste pingutusi, kelle kõrvus kumises veel turmtule tohutu kära ning kelledel silme ees viibisid veel võitlevad ning langevad lahingukaaslased, rivistusid admirali kuulamiseks hiigelrehehoone varju. Mõni kilomeeter ida pool tümises kõuena ikka veel suurlahingu vaibumatu kära ja samasse lähedusse langes enamlaste segavtule üksikuid mürske. Selles lahingute vahetus läheduses ja võitlustiines õhkkonnas astus noorte võitlejate ringi vana admiral, juuksed ja habe, mis Vabadussõjas olid veel nooruslikult tumedad, auväärselt hallid.

„Armsad noored suguvennad!" alustas admiral Pitka oma kõnet rindevõitlejaile.

„Meie rahvas elab üle rasket võitlust elu ja surma peale.

Kakskümmend viis aastat tagasi olime võitluses sama vaenlasega: Krivasoo ja Narva rinne oli see koht, kus võitsime oma rahvale vabaduse. Võitsime just sellepärast, et keegi võitlejaist ei taganenud. Suur visadus ja vankumatu vastupanutahe viis meid võidule."

Nüüd on meie püha kohus võidelda, et meie rahvas jääks püsima, maa jääks vabaks ja meie tulevik kujuneks kindlaks.

Lõpp 4. lk.

Ainult maksujõulistele

Genfist, 3. 8. (DNB). Silmas pidades massilist põgenemist Londonist V. 1 eest seadis „Daily Mail" sisse „Evakueerijate juhi" millise nurgas saab avaldada küsimusi ja vastuseid. Küsimusele: „Minu vanemad on halvatud, kas nad tohivad reisikeelule vaatamata ära sõita?" vastatakse: „Vanad ja haiged saavad loa tasuta sõiduks, kui nende jaoks on sihtkohas olemas peatuskoht." Teine küsimus: „Minu 80-aastane vanaema lamab voodis ja vajab täiel määral mu keskealise õe hoolitsust, kas nad võivad sõita koos?" Vastus: „Jah, kui nad suudavad tõendada korteri olemasolu, saab ema tasuta sõidupileti ja peatumisloa."

Seega sunnitakse evakueerijaid ise hoolitsema tähtsaima, nimelt ulualuse eest, millega kogu evakueerimine muutub puht-rahaliseks küsimuseks, mille lahendus on sõltuv majanduslikust jõukusest.

Erapooletu hääl Poola küsimusest

Lissabonist, 2. 8. (DNB). Portugali ajaleht „Voz" avaldab uuesti oma pahameelt Suur-Britannia valmisoleku kohta Poola loovutamiseks Nõukogude Liidule, kuna ju ometi Poola sõltumatus olevat olnud Inglismaa sõttaastumise näiliseks põhjuseks.

Kindral-leitnant Werner Kreipe õhujõudude kindralstaabi ülemaks

Berliinist, 2. 8. (DNB). Riigimarsal Göring nimetas atentaadi puhul Führerile surmavalt haavata saanud kindral-kolonel Korteni järglaseks õhujõudude kindralstaabi ülema kohale kindral-leitnant Werner Kreipe, kes senini oli lendurite väljaõppe kindraliks.

Vabadussõja sangar

adm. Pitka Narva rindel

Admiral külastas võitlevaid üksusi ja pidas Vabadussõja-aegsel lahinguväljal rindevõitlejaile kõne

Neil päevil viibis meie Vabadussõja-aegne merejõudude juhataja kontradmiral Johan Pitka külaskäigul Narva rindel. Külaskäigu kestel tutvus admiral olukorraga rindel, külastades rünnakul olevaid eesti SS-üksusi ning samuti ka võitlejaid germaani SS-soomuskorpusest.

Kõigepealt külastas adm. Pitka komandeerivat kindralit SS-obergruppenführer Steinerit, kus vesteldi olukorrast ning kus admiral selgitas võitluste käiku Vabadussõja päevil.

Pärast seda siirdus admiral ühte peasidumispunkti ning tutvus paljude haavatud vabatahtlikega kõigist Euroopa võitlevatest maadest. Siin lamas eesti SS-mehe kõrval sangarlik hollandlane, flaam, valloon, rootslane, ning võitluse üldraskuse kandja — saksa sõdur. Admiral vestles haavatutega, jagas neile sigarette ning jälgis tegevust peasidumispunktis.

Diviisi võitluspunktis tervitas admirali lühikese sõnavõtuga diviisi komandör SS-brigadeführer Augsberger, märkides ära nii Vabadussõja kui ka praeguse sõja ühiseid jooni ja tänas Vabadussõja kangelast külaskäigu eest. Oma vastuses rõhutas admiral käesoleva võitluse tähtsust eesti rahvale ja avaldas siirast lootust selle võitluse võidukaks lõpuks.

Varsti selle järele siirduti rindele, kus admiral külastas peamiselt eesti üksusi. Admiral Pitka kõneles meestele, jutustades episoode Vabadussõja-lahingutest ning kriipsutas alla mõlema võitluse paratamatust. Kuna rindel valitses elav võitlustegevus, langesid mitmedki vaenlase mürsud, mis aga ei suutnud takistada tegevuse jatkamist. Admiral jätkas positsioonide vaatlemist. Samal ajal andis vaenlane oma kahurväest tugeva tulelöögi, ning mürsud lõhkesid mõnekümne meetri kaugusel.

Pärast rindemeeste ning positsioonide külastamist pöördus adm. Pitka tagasi diviisi võitluspunkti, kust ta pärast pikemat koosviibimist lahkus, et sõita tagasi Tallinna. Lahkudes avaldas ta kindlat lootust võiduks ning oli veendunud, et vaenlasel Narva rindel läbimurre ei õnnestu. Vana sõjamees oli pärast 25-aastast vaheaega jälle korraks sattunud kontakti võitleva rindega ning saanud sellest parimad muljed.

Toome väljavõtte admirali kõnest, mida ta pidas kohal, kus omal ajal lahingus seisis ning kus nüüdki ägedad võitlused ruliuvad:

„Armsad noored suguvennad, eesti SS- mehed!

Eesti rahvas elab nüüd nii nagu Vabadussõja päevilgi üle otsustavaid silmapilke, kus määratakse meie rahva elu või surm. Meil pole kuhugi taganeda, ning me ei taha ka olla jooksikud, kes jätavad oma maa ja rahva vaenlasele ning põgenevad.

Kui tahame elada, peame võitlema! Siinsamas Narva rindel, ka kohal, kus praegu seisame ning kus minagi 24 ja 25 aasta eest võitlesin, hoiti siin kodumaad, võideti rasketes võitlustes meie rahva vabadus ja iseseisvus. Ja me võitsime sõja, kuigi tookord seisime üksi nagu laev tormis, välisabi oli meile rohkem moraalseks toeks kui sõja tegelikuks otsustajaks. Kõik sõjaga kaasaskäivad raskused lasusid meie endi õlgadel.

Käesolevas suurheitluses aga pole me enam üksi. Euroopa rahvad on bolševismihädaohust aru saanud ning kogu Lääne-Euroopa võitleb meiega õlg õla kõrval ida metsikuste ning mõrvade vastu. Selle võitluse pearaskust kannab Euroopa suurim ning vanim kultuurrahvas ning temale langevad ka käesoleva võitluse suurimad ohvrid. Me võime olla õnnelikud, et temaga koos võime oma rahva vabaduse eest võidelda.

Viibisin eila käimasolevas võitluses haavatute juures, kus eestlaste kõrval lamasid sakslased, flaamid, hollandlased ning sõdurid teistest euroopa kultuurrahvastest.

See kõik näitab, et käimasolev võitlus on meile kõigile paratamatu ning ühine.

On sümboolne, et just ajaloolisel Narva võitlusväljal võitlevad Euroopa vabaduse eest ta parimad pojad.

Meie pole enam üksi. Juhtimine selles võitluses on nii eesti kui ka saksa ohvitseride käes. Minu sõjakogemuste järgi tuleb alati täita oma juhtkonna käsku, sest nemad omavad ülevaate olukorrast ning teavad, mis on õige. Selleks on nad ka juhid. Iga nooruk, olles esmakordselt lahingus, vaatab esiteks oma juhile. Kui juht on vapper ja tubli, on sama ka sõdur.

Te olete eestlased, teile on isade poolt pärandatud vaprate sõdurite kuulsus ning seda tuleb teil ka kui kõige väärtuslikumat säilitada.

Meil pole milleski kahelda ega kaksipidi mõtelda: meie võidame sõja, vaatamata sellele, et pikal rindel vaenlasel õnnestub mõni sügavamgi sissemurre. Ärge unustage, et 1918. a. olid bolševikud vaid 30 km kaugusel Tallinnast. Me kaitseme siin, Narva rindel, oma kodu ning meile ei jää muud — võidelda ja võita, või surra!

Meie rahvas ootab võitu ja usub teisse. Teie oma võitlusega olete teeninud oma rahva tänu. See tänu avaldub tagala töös ja otsustavuses, kõik anda teie abistamiseks.

Kaksipidi mõtlemine ning kahtlemine on kadunud, oleme üks võim ning meil on üks eesmärk!

Käesoleva võitluse juures on oluline see, et saatus on Saksamaa muutunud Führeri käe läbi tugevaimaks sõjaliseks jõuks maailmas. Koos saksa sõjajõududega ning juhtkonnaga saavutame võidu.

Olgem kindlad ning uskugem, et kodumaa elab edasi, säilitagem usk Eesti maa ja rahva tulevikku!"

SS-sõjakirjasaatjad Elmar Tõnismäe ja Karl Gailit

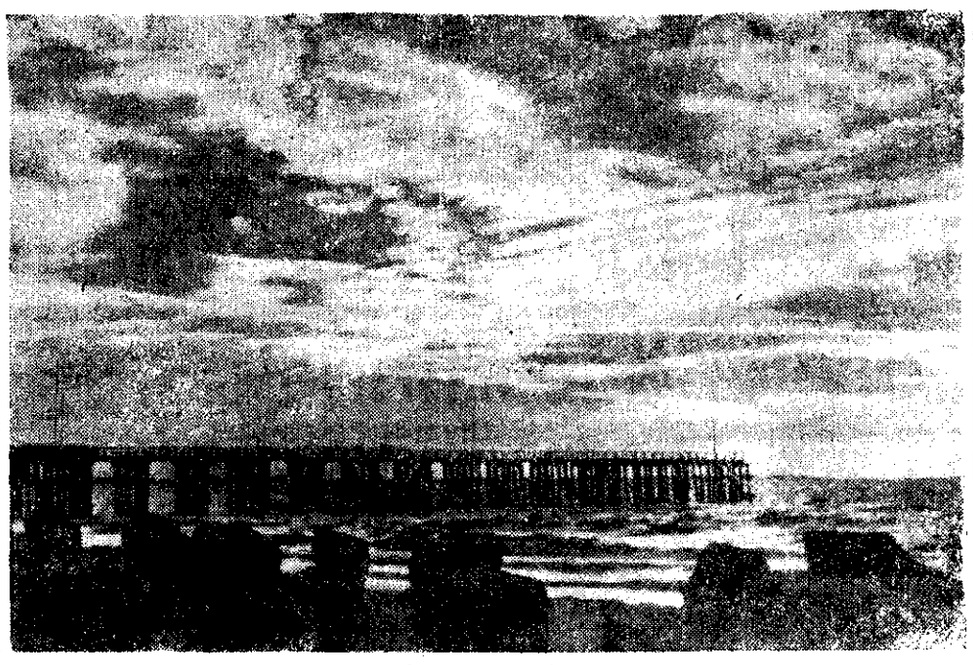

Õhtu mere ääres

Võitlused Narva ruumis

SS-PK. Ägedamad võitlused Narva all olid vaibunud juba aprillikuust saadik. Kevadel tõrjuti Narva joonel kõik vaenlase katsed siit läbimurru saavutamiseks ning mindi üle kohalikele rünnakutele. Nii purustati bolshevike sillapead Riigiküla ja Siivertsi juures ja hävitati vaenlase etteulatunud läbimurruruumid Auvere ja Vaivara jaama juures. Kõik need üritused tekitasid bolshevikele suuri veriseid kaotusi ning siin purunenud diviiside arv ulatus kindlasti kümnetesse.

Nende võitluste ja võitluste järgi tuli tagalale teade Narva ja Narva-Jõesuu loovutamisest kindlasti ootamatult. Oldi ju üldiselt arvamisel, et Narva jõe positsioon on kaitsjaile tingimata parim. Selle tulemusena tekkis kindlasti arvamine, et Narva linn ja jõgi põhja pool linna loovutati vaenlasele vaid tema äärmiselt tugeva surve tõttu.

Tegelikkus oli aga hoopis teine.

Kevadel, mil Narvat meeleheitlikult kaitsti, oli kavatsusel vaenlase põhja pool Krivasood asuva läbimurderuumi purustamine ning kogu Narva jõe enda kätte võtmine. See õnnestus aga vaid osaliselt, sest maastikutingimused, ning ühtlasi ka võitlustegevuse elavnemine kõigil rinnetel ei võimaldanud rohkeid kaotusi nõudvat lähivõitlus-rünnakut jätkata. Siis tekkis sõjajõudude juhatusel ka kavatsus Narva jõe joonelt tagasitõmbumiseks. Ning seda eelkõige järgnevail kaalutlusil: 1) Nagu võitlused ja rünnakrühmade üritused ka siin olid tõendanud, pole selline kitsas jõgi nagu Narva, vaenlase jalaväele enam kuigi suureks takistuseks. Masseeritud turmtule ning kunstliku udu katte all oli seda võimalik isegi väheste kaotustega ületada. 2) Tagasitõmbumine mõningad kilomeetrid lühendaks rindejoont kümnete kilomeetrite võrra. 3) Vaenlase võimaliku läbimurde korral mereni oleks Narvas ja Narva jõe joonel võitlevad väeosad olnud ümber piiratud ning nende vabastamine probleemaatiline.

Kõiki neid põhjusi arvesse võttes asuti uut võimalikku rindejoont välja ehitama. See pakkus peale eelpoolmainitud pahemuste ärelangemise veel järgmisi hüvesid: 1) Ka siin polnud vaenlase tankirünnakul suuri väljavaateid, sest need võisid rünnata vaid kahest kohast — piki ranna- ja maanteed. 2) Kui vanal võitlusjoonel vaenlane meie rindelähedasele tagalale kohati omas häid vaatlus- ja ühtlasi ka tulistamisvõimalusi, siis Narva rinde uuel joonel oleme vaatluse poolest kaugelt paremal seisukohal.

Juba mõnda aega oli juhtkond teadlik, et vaenlane ka Narva rindele koondab tugevaid jõude ning omab eriti tugevat kahurväge. Et jõude säästa, otsustati tagasi tõmbuda ning määrati tähtpäevaks 25. juuli öö. 24. VII teostas vaenlane pärast pikemaajalist kahurväetule ettevalmistust rünnaku Auvere ruumist ühe eesti SS-diviisi rügemendi ja endise pat. „Narva" lõigule. Vaprad väeosad SS-sturmbannführer Riipalu juhtimisel saavutasid seal hiilgava tõrjevõidu, hävitades arvukaid tanke mis leidis tunnustamist komandeeriva kindrali vastavas päevakäsus. Vaenlane oli oodanud kindlasti läbimurru õnnestumist, ning et kahelt poolt korraga peale tungides äralõigatud jõude hävitada, koondanud ka Narva idapoolsele kaldale Kudrküla ja Vepsküla joonele tugevaid jõude. Auvere ruumist polnud vaenlane suurte kaotuste tõttu enam võimeline rünnakuid jätkama. Nüüd pani ta kõik mängu, et siit üle jõe tungida.

25. juuli hommikul algas ligi kolm tundi kestnud raskete relvade turmtuli Kudrküla ja Vepsküla vahel jällegi ühe eesti SS-diviisi rügemendi lõigule. Sellele lisandus erakordselt tugev lahinglennukite tegevus. Põhjapoolsema pataljoni juures rebenes kaitse ning vaenlasel õnnestus, ise oma turmtule all kaotusi kandes, tungida Narva-Jõesuus ning Riigis ja Vaasal võitlevatele väeosadele selja taha. Ta eesmärgiks oligi: Augasse jõuda ja Narva-Jõesuus võitlevad üksused hävitada. Pärast vastava käsu saamist lõid aga vaprad mereväelased endid sealt üsna väheseid kaotusi kandes välja. 2) püüdis vaenlane saavutada ühendust Krivasoo sillapeal võitlevate bolshevikega. See aga ebaõnnestus Riigis asuvate eesti kompaniide kangelasliku vastupanu tõttu, kes viimse padrunini ja isegi pussnoaga võideldes vaenlast seni kinni hoidsid, kuni jõudsid kohale rünnakkahurid ja stukad, kes bolshevikud jälle kokku surusid. Nii oli bolshevike katse meie vägede taganemisteed ära lõigata täiesti nurjunud ja 26. juuli hommik leidis uued positsioonid mehistatuina ning relvastatuina.

Loomulikult jätkas vaenlane ka nüüd arvukate tankide toetusel läbimurde üritamist. Ühe ajutise sissemurru Sinimägede idarajale purustasid eesti SS-mehed hoogsa rünnakuga. Kõik katsed nurjati. Neis võitlusis paistsid eriti silma germaani SS diviisid, kes hävitasid siin mõne päeva kestel 58 vaenlase T-34 tanki, ilma et oleksid sammugi taganenud. Üks tankitõrjekahur mõne noore hollandi vabatahtlikuga tulistas näit. kolme lasuga puruks kaks T-34-ja. Eriti pälvisid tunnustust hollandi ja rootsi SS-mehed ning jällegi end. pat. „Narva". Neil päevil kirjutati verega SS-meeste poolt Euroopa ajaloolisel võitlusväljal alla meie kontinendi relvaühtluse leping. Vahepeal saabusid kohale ka tugevad operatiivsed reservid ning moodsad „Panter"-tankid, ning Nõukogud pidid paratamatult seisma tõsiasja ees, et nad raskeid veriseid kaotusi kandes pole suutnud tegelikult midagi võita ega isegi oluliselt segada meie taandumisliikumisi.

Võitlustegevust ja tõrjelahingut Narva rindel ei saa veel küll pidada lõpetatuks, kuid oma olulises osas pole ta bolshevikele toonud mingit edu. Samuti võib olla kindel, et nõukogude rünnastegevus siin kaotuste tõttu varsti vaibub. Narva kivihunnikute loovutamisega pole siinne rinne nõrgenenud, vaid tugevnenud.

SS-sõjakirjasaatja Karl Gailit

Praegu on tund, kus iga eesti mees ja naine, kas relvaga või ilma, peab teadma oma kohust.

Auxoon — uus mõjuaine taime- ja loomakehades

Rostocki ülikooli hügieeni-instituudi direktor prof. dr. Kollath on avastanud uue mõjuaine taime- ja loomakehas. Prof. Kollath nimetab seda ainet auxooniks.

Jälgides aastate kaupa inim- ning loomakehade olenevust toitaineist, avastas prof. Kollath, et taimetoit peale vitamiinide sisaldab veel teisi mõjuaineid, millest oleneb keha kasv ning rakkude paljunemine. Nooruses kasvab keha auxoonide mõjul, täiskasvanud kehas avaldub nende toime rakkude uuenemises. Kõik rakkude tekkimise ja uuenemisega seosesolevad nähtused seisavad auxoonide mõju all. Nimetus auxoon on valitud selliselt, et see märgiks samastust ja ühtlasi erinevust juba varemtuntud taime-kasvuaine auxiiniga.

Auxooni sisaldavad eelkõige viljaidud, seemneterad, piim, kartulid ja puuvili. Prof. Kollathi uurimuste tulemusena on selgunud, et viljaterad, mis mõni nädal pärast lõikust kuumendatud umbes 120 kraadi, sisaldavad rohkesti auxooni, kuna kuumendamata viljas ja eriti jahus need märgatavalt vähenevad.

Tänaseks on võitlus lõppenud. Nüüd pestakse kähku maha tolm ja higi. Pk.-sõjakirj. Ahrens Wb.

Ravimtaimedest ravimiteni

Pilk saladuslikku nõiakööki, kus valmivad ravimid

Ühenduses ravimtaimede kogumise aktsiooniga kerkib küsimus, mis nende taimedega tehakse? Napisõnaline vastus vastuvõtupunktist — neist valmistatakse ravimeid — tundub aga liiga pealiskaudsena. Iga aktsiooniist osavõtja nagu tahaks kindlasti midagi lähemalt teada oma kogutud taimede edasise saatuse kohta. Heitkem siis korraks pilk sellesse saladuslikku nõiakööki, kus valmivad ravimid.

Ravimtaimede vastuvõtupunktis, nii nagu meie seda juba näinud oleme, pakitakse kokkutoodud ravimtaimed vastavalt liikidele ja sortidele suurtesse paberist kottidesse. Siit edasi rändavad meie ravimtaimed või, nagu neid rohuteaduslik personaal nimetab, droogid kokkaostu teostava ettevõtte lattu. Laos teostatakse kontroli ja eraldatakse täisväärtuslikkude droogide kotid vähemväärtuslikkudest ning saadetakse edasi farmatseutilistele tööstustele või apteekidele, nii nagu seda vajadus nõuab.

Farmatseutilises tööstuses rändavad peasegu kõik droogid läbi lõikamismasina. Lõikamismasin kõige lihtsamal kujul koosneb ühe otsaga lauakese külge kinnitatud noast, mille abil siis droogid umbes poole sentimeetri suurusteks tükkideks lõigatakse (lihtne tubakalõikamismasin sarnaneb selleie masinale täielikult).

Säärane masin on kasutamisel ainult väiksemates ettevõttetes ja apteekides. Suuremates tööstustes aga on lõikamismasin juba mootoriga käivitatav, meenutades oma põhimõtteit ja ehituselt heksimasinat.

Osalt droogideit nõutakse aga veel suuremat peensust. See saavutatakse vastavates veskites. Järgneb sõelumine ja sõelale jäänud osade uuesti jahvatamine. Apteek teeb seda operatsiooni veski puudumisel uhmris. Muuseas on paljudes suuremates apteekides selle jaoks olemas pisike, sageli käsitsi ringiaetav veski.

Nõutakse droogideit veelgi suuremat peensust, on näiteks ravimi valmistamisel tarvilik, et droog oleks tolmpeen pulber, ei pääse ka tööstus mööda uhmris tampimisest. Siin aga toimetab seda masin.

Peenendatud droog saadetakse kas apteekidesse või töötatakse veel ümber vastavalt vajadustele.

Suurem enamus meie kogutud taimedest läheb teede ja teesegude valmistamiseks. Teed jaoteme ravimteedeks ja tavalisteks toiduna kasutatavaiks teedeks.

Tavalise teena rahuajal oli tarvitusel nn. hiina tee, mis valmistati Hiinas ja Jaapanis kasvava teepõõsa lehtedest. Sõjaolukorrast tingituna ollakse aga hiina teele sunnitud muretsema aseainet kodumaalt. Selleks pakub meie taimestik suurepäraseid võimalusi. Sel põhjusel on meil alati ravimtaimedega koos nimetatud ka teetaimi. Ravimtaimede kogumine hõlmab ühtlasi ka teetaimede kogumist.

Harilikkude teede valmistamine viiakse läbi tööstustes. Selle juures kasutatakse kuivatud mustsõstraid, vaarikaid, kastaniõisi, valge ristikheina õisi, pihlamarju, kirsi-, maasika-, vaarika-, mustsõstra-, sarapuu-, õunapuu-, pihlaka-, kibuvitsa- ja pajulehti.

Peenendatud materjal segatakse vastavas vahekorras käsitsi või erilistes segamismasinates ja pakitakse ning saadetakse müügile.

Sageli lisatakse maitse ja lõhna saamiseks mõnd puhtakujulist ravimtaime, nagu näit. piparmünti, köömneid jt. Samal otstarbel allutatakse materjal mõnikord ka fermentatsioonile — tubaka valmistamisel nimetatakse seda parkimiseks.

Ravimteesid kasutatakse teatava haiguse raviks. Igapäevaseks tee valmistamiseks raravimteesid ei tohi kasutada — kahjustab tervist.

Ravimteed võivad koosneda kas üheat (näit. kummeliõied) või mitmest droogist (näit. rinnatee). Ravimteede valmistamine kuulub juba apteegi ülesannete hulka, kuid seda tehakse ka tööstuses.

Teeks vajalik droog on lõigatud peeneks. Ainult mõnel juhul, kui droog on juba isegi peenike, pole seda tarvis (näiteks kummeliõied). Materjalina kasutatakse meile tuntud taimedest kibuvitsamarju, pärna-, kummeli- ja vägiheinaõisi, leesika-, mustika-, pohla- ja kaselehti, kopsurohtu, raudrohtu, islandi samblikku ning põldosja.

Teise rühma moodustavad apteegist pulbri kujul ravimiks väljastatavad droogid. Siia kuuluvad ubalehed, kadakamarjad, kalmusejuured, tamme koor, reinvarreõied, tungalterad jt.

Nendelgi droogidel on seljataga teekond läbi lõikamismasina, veski või uhmri ning sõela. Väljastatav pulber peab olema ühtlane ja peen. Sageli segatakse seda teiste ravimiks kasutatavate pulbritega. Enamus neist on määratud ravimi s loomadele.

Osa droogidest kasutatakse tinktuuride saamiseks. See on apteekides peaaegu kõige enam kasutatav ravimi kuju. Et sellist vedelat rohusegu sisse võetakse, tilgutades sellest vastava ettekirjutatud hulga tilku vette, on nendele rahva poolt antud tilkade nimetus.

Tinktuurid valmistatakse vastava peensusega droogipulbrist alkoholi, eetri, alkoholi ja eetri segu või alkoholi ja vee seguga. Siin kehtivad täpsed ametlikud eeskirjad, millest apteegis niisama täpselt kinni peetakse kui kaalutaksegi.

Apteek on asutus, kus tuntakse ainult täpsust. Ebatäpsus oleks inimeludega mängimine. Seetõttu on tinktuur üksköik millisest apteegist ikka samasugune.

Mõnel juhul võib tinktuur sliski värvuselt olla heledam, teisel juhul tumedam. Selle süü kirjutame taimede arvele — pole ju kõik taimed ühesugused. Osaliselt on see ka meie süü. Vaadakem, millistes tingimustes kuivatame meie omad taimed ja kuidas see toimub naabrite juures. Meie kuivatame taimi pööningul, naaber võib olla toas või koguni köetud pliidil. Hoolimata värvusest on aga tinktuuri väärtus ravimina sama.

Vaatleme näitena koirohutinktuuri valmistamist. Niisutatud koirohupulber asetatakse purki, lisatakse lahjendatud alkoholi, loksutatakse ja lastakse ettenähtud arv päevi seista. Siis eemaldatakse pulbrist vedelik, täielikuks eraldamiseks isegi jääki pressides. Nüüd lisatakse uuesti alkoholi, mis samuti eemaldatakse. Vedelikud ühendatakse, filtritakse ja tinktuur ongi valmis.

Hoopis huvitavam on aga näiteks palderjaanitinktuuri valmistamine. Selleks võetakse pikk, koonusekujuline kas metalliist või klaasist nõu, mille alumises teravamas otsas on kraan. Nõu ülemine laiem ots on lahtine. Nõu täidetakse palderjanijuurepulbriga ja lisatakse lahjendatud alkoholi. Alkohol tungib läbi pulbri alla ja väljub kraanist. Kraan reguleerib nii, et läbivoolamine toimub tilkhaaval. Kogutud vedelik ongi palderjanitinktuur.

Tinktuuride valmistamiseks kasutatakse peale mainitute veel tedremarana- ja kalmusejuurikaid, maikellukese-õisi ja paljuseid teisi.

Tinktuuridele lähedased ained on ekstraktid, milliseid apteekides kasutatakse ravimite valmistamiseks ja väljastatakse mõnel juhul ka sellisena, nagu need on. Need on pulbrikujulised või vedelad ained, millede lähtematerjaliks on jällegi meie poolt kogutud ravimtaimed.

Ekstraktide valmistamine on keeruline toiming ja vajab erilisi aparaate. Seetõttu toodetakse neid ka enamuses farmatseutilistes tehastes ja laboratooriumides. Valmistatakse üldjoontes samuti kui tinktuurid.

Järgnevad puhastamismenetlused ja lõpuks vedeliku eemaldamine — kokkuaurutamine. Aurutatakse vedelik täiesti ära, saadakse kuiv ekstrakt, osalisel aurutamisel vedel. Ka siin kehtivad eeskirjad, millest täpselt kinni peetakse.

Ravimitoimet omavad koostusained on enamail juhtudel kõrge temperatuuri suhtes tundlikud. Neid ei või päris lihtsalt keeta. Sel juhul toimub aurutamine madala rõhu juures. Teatavasti keeb vesi 100 kraadi juures. Kui aga vesi asetada kupli alla, millest pumbaga õhku on võimalik välja imeda, siis keeb vesi olenevalt sellest, kui madal on õhurõhk kupli all, s. t. kui palju oleme õhku välja imenud juba 35 kraadi C juures ja veel madalamal. Ekstraktide valmistamisel ei tohi temperatuur tõusta üle 50 kraadi.

Nii siis vajatakse nende valmistamiseks kinnist nõu ja õhupumpa. Tavaliselt kogutakse araaurenud vedelik uuesti, jahutades tekkinud aurud erilistes jahutajates voolava külma vee abil.

Tööstus on selleks rakendanud terve rea häid aparaate. Rohuteadlane apteegis saab hakkama ka tugevast klaasist kolbide, klaasist jahutajate ja kummikorkide abiga. Õhu väljaimemiseks rakendatakse veejoa pump.

Ettevaatust nõuab see operatsioon. Välisõhurõhk võib klaaskolvid kergesti purusta da, kui need on halvast materjaliist. Alkoholi ja eetri aurud on kergesti süttivad. Tulekardetav. Meie taimedest allutatakse sellisele

Järg 3. leheküljel

Sõjavägi vajab kiirelt heinu

Normid selles osas tuleved täita hiljemalt 20. augustil

Sõjaväe tarvidus heinte järgi on praegust kiire ja suur. See on ka arusaadav rinde lähemale nihkumise tõttu.

Teatavasti kavatseti sõjaväele 1944/45. m.-a. heinanormi arvel 15. aug. s.a. kokku võtta 50% sõjaväele määratud heintest.

Nüüd aga sõja eriolukorrast tingitult on Kindralkomissari korraldusel tarvis kokku võtta kogu sõjaväele minev heintekogus ja see teostada hiljemalt 20. aug. s.a.

Selle juures tuleb tarviduse korral kasutada normitäitmise asendamist, s.o. heina valmisteinud talupidaja annab normi ka teise eest, kes selle hiljem siis vastavalt tagasi peab andma.

Oma müüginormi 100% täitnuile võidakse anda lisaks senistele premeerimisele veel kuni 2 preemiapunkti iga 1000 kg heinte müügi eest. Seni anti preemiaid iga 500 kg müügi eest 1 preemiapunkt ja iga ülenormi 335 kg eest samuti 1 preemiapunkt.

Suhkrutähtede vastu saab kõiki preemiakaupu

Kindralkomissari korraldusel on suhkrutähed ajutiselt kuni edaspidise korralduseni arvatud võrdseks preemiatähtedega. Seega on suhkrutähtede järgi võimalus osta kõiki neid preemiakaupu, mis saab osta preemiatähtede vastu, kusjuures üks suhkrutäht võrdub ühepunktilisele preemiatähele.

Ühtlasi jääb püsima suhkrutähe eelisomadus, mille järgi on õigus suhkrutähtede vastu osta kaupu piiramatul arvul vastavalt esitatud suhkrutähtede arvule ostja käest osturaamatut nõudmata ja sellesse märget tegemata.

Ühepunktilise preemiatähe ja nüüd ka ühe suhkrutähe vastu saab osta üht järgmisest kaubast: 0,5 l. viina, 1,0 l. petrooleumi, 2 kg karbiiti, 1,0 l alkat, 750 gr suhkrut, 20 gr sahhariini, 10 kg soola, 75 tk paberosse, 50 gr mahorkat või 250 paberossi kesta, kusjuures suhkrut ja sahhariini ainult nende tagavarade kaupluses olemasolul.

Peale selle mitmesuguseid majapidamistarbeid - metallkaupa, nagu labidas, hark, keedunõu jne.

Nummerdamata suhkrutähed on samavõrdselt maksvad nummerdatud suhkrutähtedega.

Ravimtaimed ...

Algus 2. lehek.

töötlemisviisile sõnajalajuurikad, võilille- ja palderjanijuured, paskepuukoored ja mõrnhein. Igaühel on lcomulikult oma eeskiri.

Ekstraktid leiavad rohket kasutamist pillide valmistamisel. Tungime korraks sellesse „ladina köögi" saladusse,

Apteeker ja pillid — need on üldsuse arvates nagu kaks lahutamatut asja. Pille oleme vist kõik näinud — ümmargused hernetaolised kuulikesed. Apteegist väljastatakse neid tavaliselt pappkarbis mingisuguse kollase pulbri sees. See kollane pulber koosneb karukoila-eostest ja selle ülesandeks on kaitsta pille niiskuse eest.

Pillid ise koosnevad pillimassist ehk taignast, mille sisse on segatud ravivat toimet avaldavaid aineid. Pillimassi valmistab apteeker mingisugusest taimepulbrist — lagritsapulber, võilillejuure-pulber jne., millele sekka on lisatud juba teised ettenähtud pulbrikujulised ained. Sideainena lisatakse nüüdisajal võilillejuureekstrakti, sageli ka palderjanijuure- ja pärmiekstrakti.

Segamine ja taigna sõtkumine teostatakse uhmris. See riistapuu on apteekides üks tarvilikumatest asjadest. Ilma uhmrita polegi apteegi töö võimalik.

Järgneb pillide väljaveeretamine, Kirjeldusena lihtne, kuid siiski vilumust nõudev töö. Vaadakem korraks ainult neid pille. Kõik on ühesuurused ja ilusad ümmargused. Aga kas see pole ka mitte osaliselt meie teene? Meie kogume tarvilikud võilille- ja palderjanijuured ning karukollaeosed.

Teelehti, mustsõstraid, vaarikaid, kirsse ja nurmenukujuuri kasutab apteek ravimsii. rupi valmistamiseks. Siin antakse suhkru ja vee abil keetes ravimile meeldiv maitse. Sageli aitab selleks ka lähtaine (vaarikad) ise kaasa. Magus rohi on hea sisse võtta. Ka mõrusid rohtusid saab nendega magusaks teha.

Lõpuks mainime veel üht liiki ravimeid, kuhu meie taimed lähevad. Need on keedised ja leotised. Põhimõtteit sarnanevad need teedele. Apteegist väljastatakse neid juba valmistehtult pudelis. Täpsete eeskirjade tõttu saadakse siin juba palju ühtlasem ravi, kui seda on harilik ravimtee, mida rohutarvitaja apteegist saadud materjalist kodus ise keedab.

Et siin tähelepanu pööratakse ka leotise või keedise valmistamiseks kasutatava vee temperatuurile ja valmistamise kestusele, on kõrvaldatud ka toimet avaldavate ainete lagunemisoht pikaajalisel hoidmisel keemistemperatuurii.

Tuntumaiks droogideks, milliseid kasutatakse leotiste ja keediste valmistamiseks on nurmenukujuured, palderjanijuured ja tungalterad.

See on siis lühike ülevaade meie „valulaste" ravimtaimede saatusest. Paljud võibolla igatsesid siitkohal näha ka täpsemaid andmeid, milliste haiguste vastu meie ravimtaimi kasutatakse. See aga viiks liiga pikale. Ja nii nagu eespool kirjeldatust selgub, läheb osa drooge tarvis mitte just otseseit ravimiks, vaid sobiva ravimi-kuju andmiseks, leides seega kasutamist peaaegu kõigi haiguste puhul.

Ravimi kuju määrab eriteadlane-arst, kes haigust täpselt tunneb ja loomulikult ka otsustab, kuidas seda kõige parem on ravida. Haiguste korral otsigem abi siiski arstilt. Ise ennast ravida on teataval määral mängimine oma eluga.

Ravimtaimedest on mitmed mürgised ja kangetoimelised. Meie pole kaugeltki rohuteadlased, et oskaksime kaaluda ja doseerida vajalikku ravimi hulka. Vaevalt ka, et saame hakkama nende rohtude valmistamisega, mida ka eespool kirjeldatud. Ka teadmised haiguste tundmise alal on meil väikesed. Kui sageli ei või meie haigust hakata ravima vale arstimiga?

Arst ja rohuteadlane pole mitte penikoormate kaugusel. Jätame endi ülesandeks ainult ravimtaimede kogumise.

J. T.

Rukkilõikus alanud

Saaremaal tehti algust rukkilõikusega. Esimesed teated rukkilõikusessaabusid Pihtla vallast Ilplast.

Elav osavõtt Järva noorte korrespondents esivõistlustest

Juulikuu jooksul toimusid üle maa noorte kergejõustiku korrespondents esivõistlused, kusjuures võisteldi nii poiste kui ka tüdarlaste A ja B klassis. Järvamaa osas toimunud korrespondents esivõistlustel startis võrdlemisi arvukalt noori, saavutades üldiselt keskpäraseid tulemusi.

Toimunud korrespondents esivõistluste tehnilised tagajärjed kujunesid järgmisteks:

Poiste A-klassis (16—17. a.)

100 m jooks: 1. V. Päid — 13,3 sek. 2. H. Salmisto — 13,7 sek. 3. E. Rajala — 13,8 sek.

1500 m jooks: 1. E. Rajala — 5.06,1 min. 2. H. Palmisalu — 5.14,2 min. 3. H. Kärt — 5.41,8 min.

Kõrgushüpe: 1. H. Salmisto — 1,47 m. 2. E. Rajala — 1,45 m. 3. L. Punapart — 1,45 m.

Kaugushüpe: 1. V. Päid — 5, 21 m. 2. H. Salmisto — 5,05 m. 3. E. Rajala — 4,79 m.

Teivashüpe: 1. L. Punapart — 2,40 m.

Kuulitõuge: 1. E. Rajala — 12,18 m. 2. H. Kärt — 12,14 m. 3. V. Päid — 11,51 m.

Kettaheide: 1. H. Kärt — 31,95 m. 2. E. Rajala 29,55 m.

Poiste B-klassis (14—15. a.)

60 m jooks: 1. E. Kurvits — 8,8 sek. 2. K. Kask — 9,1 sek. 3. K. Hints — 9,1 sek.

1000 m jooks: 1. K. Kasemaa — 3,17 min. 2. O. Luik — 3.28,1 min. 3. S. Pääsuke — 3.38,8 min.

Kõrgushüpe: 1. K. Kask — 1,35 m. 2. K. Hints — 1,30 m. 3. O. Luik — 1,30 m.

Kaugushüpe: 1. K. Kasemaa — 4,57 m. 2. E. Kurvits — 4,38 m. 3. E. Viikmaa — 4,34 m.

Kuulitõuge: 1. K. Kask — 10,39 m. 2. K. Hints — 10,29 m. 3. S. Pääsuke — 9,98 m.

Kettaheide: 1. K. Hints — 25,25 m. 2. K. Kask — 21,28 m. 3. O. Reinok — 21,25 m.

Tüdarlaste A-klassis (18—21. a.)

100 m jooks: . S. Relvik — 15,2 sek.

Kaugushüpe: 1. S. Relvik — 4,28 m.

Kuulitõuge: 1. S. Relvik — 6,88 m.

Kettaheide: 1. S. Relvik — 18,68 m.

Tüdarlaste B-klassis (17. a. ja nooremad)

60 m jooks: 1. A. Pihrava — 9,2 sek. 2. E. Kivilaid — 9,7 sek. 3. D. Sirila — 9,8 sek.

Kõrgushüpe: 1. A. Pihrava — 1,15 m. 2. L. Pikajaago — 1,05 m.

Kaugushüpe: 1. E. Niitla — 3,80 m. 2. D. Sirila — 3,75 m. 3. L. Pikajaago — 3,71 m.

Kuulitõuge: 1. E. Niitla — 8,10 m. 2. M. Eerme — 7,23 m. 3. E. Kaup — 7,16 m.

Kettaheide: 1. L. Pikajaago — 15,62 m. 2. D. Sirila — 13,40. m.

Odaheide: 1. E. Niitla — 21,98 m. 2. A. Pihrava — 20,18 m. 3. M. Eerme — 17,32 m.

S-s „Järvapojad" võistlevad Pärnus

Eile õhtul alustasid Paidest sõitu Pärnu S-s „Järvapojad" perre kuuluvad 10 mees- ja 11 naissportlast, et osavõtta Pärnus toimuvaist naiste kergejõustikuvõistlusist ning meeste kümnevõistlusest ja teatejooksust. Koos võistlejatega asus Pärnu poole teele ka kolm esindajat, eesotsas S-s „Järvapojad" esimehe-spordijuht K. Jaanimägi'ga.

Väätsa Masinatarvitajate Ühistu peab peakoosoleku

Pühapäeval, 13. augustil algusega kell 10 hommikul peab Väätsa külas „Tagapao" talus oma peakoosoleku Väätsa Masinatarvitajate Ühistu. Pidamisele tuleva peakoosoleku päevakorras on ühistu 1943. a. aruande kinnitamine, 1944. a. eelarve vastuvõtmine, valimised põhikirja järgi ning läbirääkimised.

Paides 755 naist rohkem kui mehi

Vastavalt Paide linna aadressbüroo andmeile oli 1. augustiks Paides registreeritud kokku 3105 elanikku, millisest arvust oli mehi 1175 ja naisi 1930, seega 755 naist enam. Võrreldes esitatud arve vastavate arvudega 1. juulist ilmneb, et möödunud kuul vähenes Paide elanike arv 28 isiku võrra. Elanike arvu vähenemine on toimunud naiste osas 16 ja meeste osas 12 isiku võrra.

Sõjaerikohtu asutamise ja sõjaerikohtu menetluse määruse muutmise ja täiendamise määrus

I

Sõjaerikohtu asutamise ja sõjaerikohtu menetluse määruse („Ametlik Teataja" 1943, 21, 77) § 4 muudetakse järgmiselt:

§ 4

(1) Prokuratuuri ülesandeid täidavad Sõjaerikohtu prokurör ja tema abi, kes peavad omama kohtuniku kvalifikatsiooni.

(2) Sõjaerikohtu prokurör ja tema abid nimetatakse Eesti Omavalitsuse juhi poolt kindralinspektori ettepanekul.

II

Sõjaerikohtu asutamise ja sõjaerikohtu menetluse määrust („Ametlik Teataja" 1943, 21, 77) täiendatakse § 101 ja 102 järgmises redaktsioonis:

§ 101

(1) Prokuröri ettepanekul võib kindralinspektor Sõjaerikohtu otsuse tühistada ja anda asi Sõjaerikohtule tagasi uueks läbivaatamiseks teises koosseisus, kui otsuse kohta on õiguslikel või tegelikel põhjusil tähelepanuväärseid kahtlusi.

§ 102

(1) Sõjaerikohus on pädev otsustama ka tsiviilisikute üle, kes abistavad väejooksikuid või isikuid, kes kõrvale hoiavad ülevaatusest või kaitseteenistusse kutsumisest, kuivõrd selleks ei ole pädev mõni sõjakohus või mõni SS- ja Politseikohus.

III

Sõjaerikohtu asutamise ja sõjaerikohtu menetluse määruse („Ametlik Teataja" 1943, 21, 77) eeskirjades lugeda „Kindralinspektori eriline esindaja" asemel „Sõjaerikohtu *prokurör*".

IV

Käesolev määrus jõustub 1. augustil 1944.

Tallinnas, 1. augustil 1944.

Dr. Mäe
Eesti Omavalitsuse juht

B. Meret kõneleb Paides

Tähistatakse Paide bolševismi vereöost vabastamise 3. aastapäeva

Paide bolševismi vereöost vabastamise 3. aastapäeva tähistamise päevakava täitmine (tähemalt **müürilehtedel**) algab hommikuse päevakohase jumalateenistusega kell 11.00, kus ühtlasi asetatakse pärg Vabadussõjas langenute mälestusmärgile. Õhtupoolikul toimub pärja asetamine kangelaskalmistul, millele järgneb vabaõhuaktus. Aktuse kandvamaks osaks kujuneb päevakohane kõne, mille peab Rahvakasvatuse Peavalitsuse juhataja B. **Meret**.

Kehavigastuse tekitamise eest 3 kuud

Paide jaoskonnakohtus oli kolmapäeval arutusel Paul Kalda süüdistusasi Jaan Pärna vastu, temale kergete kehavigastuste tekitamises. Juhtum leidnud aset 9. juunil s. a., kui Pärn tulnud Kalda juurest külvimasinat viima, mis olnud neil ühiselt ostetud. Kalda pole aga tahtnud masinat anda, seletades, et temal on veel väike maatükk külvata, mille ta enne tahtvat täis külvata. Nii tekkinud meestel masina juures tüli, kusjuures Pärn haavanud pussiga Kaldat, tekitades talle vasema käe kinnituskohale umbes 8 cm pikkuse haava, mille dr. P. Naaris kohtus asjatundjana üle vaatas.

Jaoskonnakohtunik otsustas karistada Jaan Pärna 3-kuise vanglakaristusega tingimisi 3 aastase katseaja juures.

Karistati hindade rikkujaid

Järva prefekti otsusega karistati neil päevil hindade kohta kehtestatud määruste rikkumise pärast alljärgnevaid kodanikke:

Vajangu vallas Tamsalus elutsevat August **Sori**'t kartuleist ja sõidutamise eest liighinna võtmise pärast 150-rmk. rahatrahviga.

Väinjärve vallas Kuusna asunduses elutsevat Aleksander **Veermäe**'d hobusest liighinna nõudmise pärast 250-rmk. rahatrahviga.

Tapal, E. Vilde tän. 24 elutsevat Amanda **Laks**'i lokkimisest liighinna võtmise pärast 100-rmk. rahatrahviga.

Paides, Pärnu tän. 11 elutsevat Joan **Kalleon**'i lokkimisest liighinna võtmise pärast 100-rmk. rahatrahviga.

Võhmuta vallas Valasti külas elutsevat Arnold **Vilkis**'t niidi ja lõimedega spekuleerimise eest 400-rmk. rahatrahviga.

Väinjärve vallas Vahu külas elutsevat Liisa **Salumets**'a põrsaist ja toitainelst liighinna maksmise pärast 450-rmk. rahatrahviga.

Väinjärve vallas Vahu külas elutsevat Jakob **Tull**'i põrsaist liighinna võtmise pärast 200-rmk. rahatrahviga.

Väinjärve vallas Vahu külas elutsevat Heino **Pällo**'t põrsast liighinna võtmise pärast 50-rmk. rahatrahviga.

Väinjärve vallas Vahu külas elutsevat Mark **Hunt**'i lihast ja võist liighinna võtmise pärast 200-rmk. rahatrahviga.

Ei kontrollinud oma sõnu

Paide jaoskonnakohtus oli möödunud kolmapäeval arutusel Käru vallavanema J. Kivipõld'i ja vallasekretäri O. Väljaots'a süüdistus Tallinnast evakueerunud Ida Temmik'u vastu. Nimelt olevat Temmik 7. juun. s. a. Käru vallamajas lausunud sündsusetuid sõnu sealse vallavanema aadressil. Temmik oli määratud välja tallu tööle ning temalt ära võetud toidukaardid. Oma tööle mitte asumist põhjendas Temmik raske koduse olukorraga.

Jaoskonnakohtunik otsustas kaebealuse vallavanema auhaavamises õigeks mõista, kuna vallavanem ise öeldud sõnu ei kuulnud. Küll aga tunnistati I. Temmik süüdi korrelikkuse rikkumises, mis eest teda karistati 30-rmk. rahatrahviga või selle mittemaksmisel 7. p. arestiga.

Postiliiklus Ida-alal

Käesolevast hetkest pääle teostatakse uuesti postitšekkide ja rahakaartide saadetisi Ida-ala piirides. Ka postiholukassad teostavad uuesti operatsioone.

Hugo Heitur 50-aastane

Täna, 5. augustil tähistab oma 50-dat sünnipäeva end. Paide Kriminaalkomissar ja kauaaegne politsei- ning seltskonnategelane Hugo **Heitur**.

Hugo Heitur sündis 5. augustil 1894. a. (u. k. j.) Võrumaal Viitina vallas talurentniku pojana. Algharidusele omandas H. Vastseliina vallas asuvas Tsiistre algkoolis, mille lõpetamisel jätkas õpinguid Rõuge kihelkonnakoolis ning hiljem Pihkva õpetajate seminaris. Paralleelselt õpingute jätkamisega seminaris asus 16-aastane Hugo end ettevalmistama politseiteenistuseks, milleks asus praktikandina tööle kohaliku politseijaoskonna juurde. Lõpetanud seminari, näeme H. Heituri aastaid teenimas politseialal. Politseiteenistuseet siirdub H. sekretäri ametkohale Ülem-Talurahvakohtusse, millisel ametkohal teenib kuni Esimese Maailmasõja puhkemiseni, mil 1915. a. jaanuaris kutsealusena sõjaväeteenistusse kutsutakse. Mõni aeg hiljem vabaneb H. tervislikel põhjustel sõjaväeteenistusest, asudes Peterburgi parandusvangla asjaajaja ülesannete täitmisele. Nimetatud ametkohal teenib juubilar kuni oktoobrikuuni 1916. a., mil kutsutakse taas sõjaväeteenistusse. Siirdununa sõjaväkke kulgeb juubilari elutee keset võitlusi Riia rindel, kus saab gaasimürgituse ning üldise kehalise põrutuse. Saadud mürgituse ja põrutuse tõttu viibib H. üle kuue kuu haiglas, kust lahkudes asub tolleaegse toitlusministeeriumi teenistusse, teenides Võrumaa toitlusametis. Viimatinimetatud asutuse evakueerimisega Venemaale satub ka H. olude sunnil sinna. Mõni päev hiljem vahistatakse ta tolleaegse tšeheka poolt Petrosavodskis, kust viiakse Peterburis asuvasse tšeheka vanglasse, kus viibib kaks nädalat. Peale vabanemist, et end mitte uuesti arreteerida lasta, põgeneb ta Moskvasse. Siin peatub ta vaid paar päeva, jätkates siis teekonda Saratovi. Peale mitmeid vahepeatusi õnnestub tal veidi enne eestlaste poolt Pihkva vallutamist jõuda Pihkvasse. Pihkva langemisel asub H. vabatahtlikult Pihkva eesti komandantuuri teenistusse, millisel kohal püsib kuni selle likvideerimiseni. Edasi leiame juubilari teenimas Valga komandantuuris ning hiljem 3. jalgväepolgus. Demobilisatsiooni järgi asub H. teenistusse Rahumäe karanteen-vangilaagri, kus teenib majandusosakonna asjaajajana kuni nimetatud asutuse likvideerimiseni. Järgnevalt sellele asub H. teenistusse Merekindluste staapi, kus töötab kuni tema kutsumiseni Rakvere vangla ülema abi ametkohale. 1. veebruaril 1921. a. asub ta Rakvere kriminaalpolitsei teenistusse, kus teenib kuni 1. maini 1925. aastal, mil määratakse Paide kriminaalpolitsei jaoskonna ülemaks. Kriminaalpolitsei ümberkorraldamisega nimetatakse H. Paide kriminaalkomissariks, millisel ametkohal teenib kuni 1. märtsini 1936. a., mil siirdub tervislikel põhjusil pensionile.

1941. a. märtsikuul asub H. ümberasujana Saksamaale, et vältida enda arreteerimist bolshevike poolt. Juba 16. juulil 1941. a. astub ta vabatahtlikult sakse politseivägke, võttes sõjategevusest osa Ukraina rinnetel. 27. jaanuaril 1943. a. asub ta Eesti Leegioni ridadesse, kust 11. juunil 1943. a. kutsutakse Eestimaa Julgeolekupolitsei ja SD teenistusse, millisel kohal teenib praegugi, neist viimased kuud taas Paides.

Arvestades H. Heituri silmapaistvaid teeneid, on temale annetatud rida medaleid. Juba tsaariajal annetatakse temale kolm medalit, edutades teda ühtlasi tsiviilaukraadis kubermangusekretäriks. Edasi omab H. Eesti Vabadussõja medali, Läti Vabadussõja medali, Eesti 3. kl. Kotkaristi, Eesti tuletõrje hoolsusmärgi jt.

Lisaks oma otsesele, vastutusrikkale ja töörohkele kutsetööle on juubilar elavalt osa võtnud paljudest oma endise ja praeguse kodulinna organisatsioonide üritusist ning tegevusest. Pole peagu ühtki organisatsiooni, kus H. poleks kaasalöönud kas juhtiva isiku või lihtliikmena. Nii on ta juba kauemat aega Paide linna vabat. tulet. ühingu liige, pikemat aega löönud kassa Paide matmiskassas, osa võtnud Kaitseliidu Järva maleva tööst, kuuludes Paide patarei koosseisu, tegutsenud Vabadussõjalaste Liidus, Järvamaa langenud kangelaste mälestusmärgi püstitamise komitees, S-s „Järvapoegades", Isamaaliidus, Paide Seltskondlikus klubis jne. jne.

Soovime tublile töömehele ja mõnusale kamraadile ta tähtsal märkpäeval südamest õnne ning anname ühtlasi edasi talle ka ta loendamatute sõprade samasugused soovid tulevikutööks.

1926. a. sündinud meeste kaitseteenistusse kutsumise määrus

Eesti maa ja rahva kaitse bolshevistliku Venemaa kallaletungide vastu nõuab kõigi võitlusvõimeliste meeste valmisolekut relvastatud võitluseks.

Selleks määran ma järgmise kaitseteenistusse sissekutse Eesti väeosadesse:

§ 1

(1) Kõik 1926. sünniaastakäigu mehed, kes kuni 20. juunini 1940 omasid endise Eesti Vabariigi kodakondsuse, on kaitseteenistuskohuslikud.

(2) Nad on kohustatud vastavalt sellekohastele teadaannetele ilmuma arstlikule järelvaatusele.

§ 2

Kaitseteenistusse kutsumine ei lõpeta olemasolevat töövahekorda. Töövõtjad loetakse puhkusel viibijaiks.

§ 3

(1) Kaitseteenistusse vastuvõetud, kes on edukalt lõpetanud gümnaasiumi eelviimase klassi, saavad selle kooli lõputunnistuse. Kaitseteenistusse vastuvõetud, kes kolme mitterahuldava hinnangu või veel mitteõiendatud järeleksamite tõttu ei ole eelviimast klassi veel lõpetanud, saavad selle lõpetamise tunnistuse.

(2) Kaitseteenistusse vastuvõetutele, kes on vastu võetud ülikooli, antakse selle õppeasutuse poolt puhkus.

§ 4

(1) Käesoleva määruse teostamine on pandud kindralinspektor Soodlale.

(2) Kindralinspektor on volitatud andma käesoleva määruse teostamiseks vajalikke eeskirju.

§ 5

(1) Seda, kes ette võtab arstlikust järelvaatusest või kaitseteenistusse kutsumisest kõrvale hoiduda või kedagi teist ülevaatusest või kaitseteenistusse kutsumisest eemale hoida, karistatakse Eesti Sõjaväe kriminaalseadustiku (Seaduste Kogu IV, 1940, 3, 1) §§ 108, 109 ja 110 järgi.

(2) Samuti karistatakse seda, kes sissekutsumist teostavate asutuste korraldusi ei täida, kui on sõnaselgelt tähendatud, et need korraldused käivad sissekutsumise kohta.

(3) Asja otsustab sõjaerikohus (AT 1943, 21, 77).

§ 6

Käesolev määrus jõustub 2. augustil 1944.

Tallinnas, 2. augustil 1944.

Dr. Mäe
Eesti Omavalitsuse juht

Lennuväe abiteenistusesse registreeritud noortele

Noormehed, kes on endid registreerinud lennuväe abiteenistusse tuleb ilmuda 7. augustil s. a. kell 12.00 Tallinna, Eesti Noorte Peastaapi, Tõnismägi 9.

Sõidulubade ning informatsiooni saamiseks pöörduda kohaliku noorte maleva juhi poole.

Lennuväe abiteenistusesse võetakse veel sooviavaldusi vastu kohalike noorte malevate staapides kuni 5. augustini s.a.

Kaitseteenistusest kõrvalehoidjate abistajate karistamise määrus

§ 1

(1) Isikud, kes abistavad väejooksikuid või kaitseteenistuskohuslasi, kes kõrvale hoiavad ülevaatusest või kaitseteenistusse kutsumisest, karistatakse Eesti Sõjaväe kriminaalseadustiku (Seaduste Kogu IV, 1940, 3, 1) §§ 108, 109, 110 ja 114 järgi.

(2) Eesti Sõjaväe kriminaalseadustiku (Seaduste Kogu IV, 1940, 3, 1) eeskirjad kuuluvad kohaldamisele muude Eesti kindralkomissari-piirkonnas kehtivate karistuseeskirjade kõrval.

§ 2

Väejooksikute ning ülevaatusest ja kaitseteenistusse kutsumisest kõrvalehoidjate kaitseteenistuskohuslaste abistajate süüteod alluvad Sõjaerikohtule, kuivõrd selleks ei ole pädev mõni sõjakohus või SS- ja Politseikohus.

§ 3

Käesolev määrus jõustub 1. aug. 1944.

Tallinnas, 1. aug. 1944

Dr. Mäe
Eesti Omavalitsuse juht

„Säärane mulk" Karinul

Pühapäeval, 6. augustil toimub Metsla Haridusseltsi korraldusel Karinu algkooli ruumes peo-õhtu, kus kohaliku näitehuviliste ettekandes tuleb lavale L. Koidula näidend „Säärane mulk." Näidendis on osalistena kaastegevad J. Aljand, S. Liivrand, L. Prits, H. Haumer, M. Lepik, E. Holm, K. Märtin ja E. Järvisto. Peo-õhtu algus on kell 17.00.

Ugala „Merepoegadega" Paides

Oma järjekordsel ringreisul Järvamaale külastab Viljandi teater „Ugala" eeloleval teisipäeval ja kolmapäeval Paidet, esitades kohalikus rahvamajas H. Anto 4-vaat. näidendi „Merepojad."

Aravete Veeühingu peakoosolek

Eeloleval pühapäeval peab oma korralise aasta-peakoosoleku Aravete Veeühing. Toimuva peakoosoleku päevakorras on ühingu 1943/44. a. aruande kinnitamine, 1944/45. a. eelarve vastuvõtmine ja läbirääkimised. Toimuv peakoosolek on kokku kutsutud Aravete Piimaühingu ruumesse ja see algab kell 17.00.

Uus piirkonnakomissar Tartusse

Toimus piirkonnakomissar Uhte ametisse seadmine

29. juulil toimus Tartus uue piirkonnakomissari Uhte pidulik ametisse seadmine kindralkomissar SA-obergruppenführer Litzmanni poolt. Sel puhul pidas kindralkomissar kogunenud referentidele ja piirkonnakomissari kaastöölistele lühikese võitlevast kohusetäitmise vaimust kantud kõne.

Eesti SS-Diviisi ajalehe peatoimetajaks Karl Gailit

20. Eesti SS-Diviisi ajalehe „Varemeist Tõuseb Kättemaks" uueks peatoimetajaks on määratud meie tuntumaid sõjakirjasaatjaid Karl **Gailit**.

„Eesti diviis seisab...“

Algus 1. lk.

Meie peame võitlema! Teie võitlus on meie rahva võitlus elu ja surma pesile. Olen veendunud, et teie pole vähem vahvad kui olid need mehed, kes seda rinnet hoidsid sama vaenlase vastu 25 aastat tagasi.

Edasi rõhutas admiral, et meie rahvas on näidanud, et ta on kõrge kultuuriga rahvas. Hõimurahva soomlaste juures on imetletud eesti rahva saavutusi ja meie rahva andekust. Sama tunnustust on jaganud Suur-Saksamaa juhtivad isikud admirali hiljutisel külaskäigul Saksamaale.

„See on saavutus, mida tuleb kaitsta“! kinnitas admiral Juhan Pitka.

Lõpetanud kõne, avaldas admiral veendumust, et kogu eesti rahva õnneks on, et eesti võitlevad üksused omavad selliseid kogenud ja andekaid väejuhte, nagu seda on SS-obergruppenführer Steiner ja Eesti SS-diviisi komandör brigadeführer Augeberger. Admirali ettepanekul hüüdsid eesti grenaderid ja juhid oma komandöride auks kolmekordse „elagu“.

Tänades kõnelejat palus divisiülem SS-brigaderführer Augeberger admirali eesti rahvale edasi anda kinnituse, et Eesti diviis seisab ja peab vastu.

Sama kinnitas oma meeste nimel pühalikult ka üksuse ülem, kelle meestele admiral kõneles.

Teel teise üksuse juure jäi admiral koos oma saatjaskonnaga vaenlase suurtükitule alla. Varjul varjendiaugus oodati tule raugemist. Saateks mürskude vingumine ja plahvatused, jutustas üks pataljoniülemaist oma meeste raskest võitlusest Narva kaldal.

Järgnes lühike tutvumiskäik Eesti SS-diviisi toidulattu, kus admiral kuulas majandusülema seletusi toitlusolude kohta ja silmitses tagavarasid.

Külastades pärastlõunal üht teist väeüksust, võis ta veenduda, et hoolimata sellest, et mehed olid eelmiste päevade võitlustest väsinud, ning puhatud vaevalt mõni tund, olid mehed tulvil võitlustahet.

Kõneledes sellele üksusele, tähendas admiral Pitka muu seas, et temal on heameel, et ta on saanud tutvuda rindeolukorraga ja võib viia kaasa veendumuse, et meie rahvas võib kindel olla oma võitlejaile ja et meie suudame end kaitsta.

„Kõik peavad asuma kodumaa kaitsjate ridadesse! Seal on nende ainuke õige koht! Meie teame, mis meid ootab, kui meie maa veel korraks vallutavad enamlased.

Rahvas, kellel on tahet end kaitsta, sellel on tulevikku,

ütles admiral ja neis sõnus kõlas Eesti teeneterikka vabadusvõitleja sügav veendumus ning ühtlasi ka manitsus meestele, keda Eesti saatus on määranud jatkama oma eelkäijate rasket võitlust.

Külastatava üksuse ülem tänas admirali külastuse ja sõnavõtu eest.

„Mehed! Usun, et need sõnad läksid ka teile südamesse, ja meie meenutame neid tulevikus ka kõige raskemais olukordadesi“ pöördus üksuse ülem oma meeste poole.

„Juhan Pitka, meie vabadussõjaaegne admiral olgu alatiseks eeskujuks meile! Tema tuli, et ergutada ja õhutada meid võitlema. Meie teame, et meie võitleme ja langeme selleks, et meie rahvas elaks!“

Südamlikult kaua surus admiral Pitka üksuse ülema kätt, kes kindlas usus oma meestesse andis selle tõotuse.

Sammudes koos diviisiülemaga mööda üksuse rivist, avaldas admiral rõõmu grenaderide võitejaliku väimuse üle. Osutades Eesti rahvusvapile ühe grenaderi käisel tähendas admiral:

„Need, kes neid värve kannavad, ei tohi väriseda, ei tohi taganeda!“

Üks võitlejaist, vabatahtlik grenader Järv, oli lahingus kaotanud eelmistes osutatud vapruse eest saadud 1. klassi Raudristi. Diviisiülem SS-brigadeführer Augeberger võttis oma rinnast Raudristi ja kinnitas selle vapralle võitlejale rinda, lausudes:

„Hoia seda au seesi Mina olen seda kannud neli aastat.“

Kuuldes, et ülesrivistatud pataljoni ülem on meremees, surus admiral hauptsturmführeri veel korraks kätt, tähendades, et eestlased mõistavad võidelda mõlemal — nii maal kui merel.

Nii silmitses vana vabadusvõitleja noori ja vestles nendega.

„Siin teie seas on palju noori. Sellised olid Vabadussõjas kanged mehed. Nad otse põlesid võitlusihas nagu tulesi“ ütles admiral.

„Ka need noored siin põlevadi“ kinnitas üksuse ülem.

Tal oli õigus. Noori Eesti SS-diviisis põletab tahe kaitsta oma maad enamluse vastu ja saavutada vabadust oma rahvale, samuti nagu põletas see õilis paleus eesti noori aastal 1918—1920. Eesti SS-diviisi võitlejad on igal hetkel valmis tegutsema vastavalt SS-obergruppenführer Steineri üleskutsele, mis kõlab järgmiselt:

Kaasvõitlejad Eesti SS-vabatahtlike diviisis! Teie kodumaa saatuslikul tunnil kutsun ma teid kõrgeimale võitlusjulgusele ja tegutsemistahtele. Kõik kes me seisame Eestis, oleme keevitatud lahutamatuks võitlejapereks. Tihedaimas kaasvõitlejalikkuses heitleme meie oma kodumaa edasipüsi eest. Vankumatult teadlik meie ühisest võidust, tervitan ma teid ja mälestan meie langenud kaasvõitlejaid.

Steiner.
SS-obergruppenführer.

Eesti rindevõitlejad omakorda soovivad teotahet ja võitlejajulgust kõigile rahvuskaaslastele veendumuses, et ühise tahte ja võitlusega saavutab ka väikerahvas lõpuks oma ideaali.

SS-sõjakirjasaatja
Gerhard Rahnulo

Uus korraldus RO-autode kohta

Kindralkomissari korraldusel on eraldustunnust RO kandvate sõiduautode ja kaubaveo-sõiduautode edasikasutamise kohta Eesti peapiirkonnas kokkuleppel Saksa liiklusdirektsiooniga kehtima pandud korraldus, mille järgi alates 5. augustist 1944 võib RO eraldustunnust kandvaid sõiduautosid ja kaubaveo-sõiduautosid kasutada ainult siis, kui see on lubatud peale ametliku loa ka veel kohaliku Saksa maanteede liiklusameti eritõendiga.

Kasutamisluba kantakse auto sõiduraamatusse.

Ühtlasi saab autoomanik tõendi, mis tuleb kinnitada auto tagumisele parempoolsele raudule nii, et kiri oleks väljastpoolt loetav.

Antud korraldus on kehtiv ainult RO eraldustunnust kandvate sõiduautode ja kaubaveo-sõiduautode kohta.

Põhjendatud erandjuhtumeil tuleb avaldus autokasutamise loa saamiseks esitada kohalikule Saksa maantee-liiklusametile.

Korralduse vastu eksijaid karistatakse vastavate määruste järgi peale trahvi ka auto konfiskeerimisega.

KIRJANDUS-KUNST-TEATER

Üht meie vanavarakuningat mälestades

Prof. M. J. Eiseni 10. surmapäevaks

Ärkamisajal ja selle järelajastul üha jõuliselt esile tungiva eestluse silmapaistvamate enesesvalduste hulka kuulub ka tunduv huvitõus rahva oma vaimse loomingu suhtes. Suurte vanavarakuningatena kerkisid läinud sajandi lõpul, mil venestuse surve oli parajasti teravnemas, esile dr. J. Hurt ja M. J. Eisen, elukutselt mõlemad ametivennad — kirikuõpetajad. Dr. J. Hurda 100. sünnipäeva puhul a. 1939 oli asjaomastel ringkondadel avaraid võimalusi, mida ka vastavalt kasutati, laiemate hulkade tutvustamiseks selle rahvusliku suurmehe elutööga moodsa ajaloo- ja kultuurimõistmise valgustuses. Mitmeti halvemas olukorras on sõjaolude tõttu selle poolest tema aatekaaslane, prof. M. J. Eisen, kelle 10. surmapäeva tähistamine peab paratamatult piirduma ajalehtede nappide veergudega.

Matthias Johann Eisen põlvenes Läänemaalt Vigalast, kus ta sündis 28. sept. 1857 koolmeistri pojana. Ta õppis a. 1879—85 Tartu ülikoolis usuteadust ja toimis a. 1888 alates Kroonlinnas eesti-soome ning rootsi koguduste õpetajana.

Kroonlinnas organiseeriski Eisen dr. Jakob Hurda eeskujul ülekodumaalist rahvaluule korjamist. Esimese sellekohase üleskutse avaldas E. küll 1887. a., et saada oma kavatsetavale mõistatustekogule mõistatusi. Selle üleskutse peale tuli kokku 5398 mõistatust, mis on üles kirjutatud 76 korrespondendi poolt eri paikkondadest. Esimeseks korjajaks oli Eisenil ärkamisaegne Järva luuletaja C. M. Redlich.

Juba esimesel rahvaluule kogumisel a. 1887—88 sai Eisen peale mõistatuste ka muid rahvaluuleaineid. Sellest esimesest katsest hoogu saades, avaldas ta aruandeid saadetud käsikirjadest ja samuti uusi üleskutseid ajalehtedes. Nii algas peagi ülemaaline käsikirjade kokkuvoolamine Kroonlinna kiriklasse.

Kui Eisen pensionile minnes asus 1912 .a. Tartusse, jatkas ta ka siin rahvaluule kogumist. Kuna ta oli sel alal kujunenud tunnustatud jõuks, nimetati ta omariikluse algul ülikooli isiklikuks rahvaluule professoriks, millisel õppetoolil ta püsis kuni surmani. Prof. M. J. Eisen suri kõrges vanaduses 6. augustil 1934, olles peale dr. Hurda surma 27 aasta jooksul suurimaks rahvaluulekogujaks maailmas.

Eiseni käsikirjaline rahvaluulekogu, millele ta annetas Eesti Rahvaluule Arhiivile, koosneb 100 köitest, kokku üle 90000 lhk. Kogus leidub ümmarguselt 20000 rahvalaulu (ühes -mängudega), 24000 vanasõna ja kõnekäändu, 15 500 mõistatust, 27 500 rahvajuttu ja 63 000 punkti uskumusi ning kombeid, seega rahvaluulelist aineestikku kokku 150 000 punkti, peale selle veel palju kohanimesid, kultuuriajaloolist materjali jm. Eisen pani rõhku eriti rahvajuttude kogumisele ja seetõttu leidub neid tema kogus umbes 11 000 võrra rohkem kui Jakob Hurda kogus, kuigi Hurda kogu on üldiselt suurem ja sisukam. Kokku on Eiseni juhtimisel rahvaluulet kogutud üldse ligi 100 000 lhk. Oma kogu koosseisus on Eiseni enda üleskirjutisi ainult umbes 3000 lhk. Kõik muu on talle saadetud kohalikkude kaastööliste poolt, umb. 1 500 isikult, kes asusid üle kogu Eesti ja ka eesti asundustes. Eiseni tähtsamaiks kaastöölisteks olid A. Kuldsaar Jämajas, A. K. Kivi Kadrinas, Joosep Neublau Amblas ja J. P. Sõggel Saardes, kellest igaüks on saatnud 1 500—1 700 lhk.; siis veel O. Hintzenberg Amblas, J. Rootslane Võnnus, M. Siipsen Rõuges jt. Näeme, et Järvamaa suurkogujadki on tõhusalt kaasa aidanud meie rahvapärimuste säilitamisele.

Viimastel eluaastatel kogus Eisen rahvaluulet koolide kaudu õpetajate kaasabil. Sel teel on hangitud tuhandeis lehekülgedes peamiselt pühade ja tähtpäevade kombeid (eriti rohkesti jõulude kohta) ja uskumusi.

Rahvamehena püüdis Eisen rahvalt kogutud vara talle trükisõna kaudu jälle tagasi anda. Selleks toimetas ta odavate väljaannetena trükki ümmarguselt 4500 rahvajuttu, mis moodustab 15% tema suurest kogust. Neist publikatsioonidest, mis osalt rahuldavad ka teaduslikke nõudeid, on tähtsamad: „Hans ja vanapagan“, „Krati raamat“, „Kuninga-jutud“, „Kalevipoja esiisad“, „Seitse Moosese raamatut“ jt. Kõige suuremat huvi pakub uuriale Eiseni viiekõlteline „Rahvaraamat“ ja samuti väga rikkalik naljandite kogu „Eesti rahvanali“, mis moodustavad tippsaavutuse ta jutu-väljaannete hulgas. Kuigi kitsad trükiolud rahvajuttude avaldamisel teatud piiri ette dikteerisid, tuleb imestada Eiseni osavust, et otsida selleks võimalusi mitme kirjastaja kaudu eri linnades ja olude kiuste teatud osa oma tohutust käsikirjade kogust avalikkuse ette tuua. Saates oma raamatuid ka enda kaastöölistele, õhutas ta neid sellega üha agaramale tegevusele. Samuti lasi ta rahvaluule korjajate huvi äratamiseks mõne jutukogu esilehele trükkida: „Trükki antud M. J. Eiseni rahvaluule korjandusest“. „Eksimatult võidakse öelda, et Eiseni rahvaraamatute tähtsus tema rahvaluulekogu kasvule oli palju suurem kui seda tavaliselt arvatakse. Kui Eisen ei oleks avaldanud nii rohkearvuliselt jutukogusid lihtlugejaile, siis oleksid tema rahvaluulekäsikirjad praeguse ligi 100 000 lehekülgeni ulatuva suurkogu asemel vaevalt ulatunud palju üle 10 000 lehekülje!“ (E. Päss.)

Prof. Eiseni teaduslikkudest rahvaluuleuurimustest kerkib esile ta suurim töö — neljaköiteline „Eesti mütoloogia“, mis on esimene laiaulatuslik katse eesti muinasusu analüüsiks. Veel on täit tunnustust leidnud ta monograafiad „Töll ja ta sugu“, „Meie jõulud“ ja „Kevadised pühad“. Mõlema viimase uurimusega pakub autor meie kahe tähtsama kalendripühа rahvakommetest täieliku ülevaate.

Peale eriteoste avaldas Eisen rahvaluule põllul rea vähemaid uurimusi. Ühe parimana paistab neist silma artikkel „F. R. Faehlmann folkloristina“, kus ta võtab vaatlusele Faehlmanni müütide rahvaehtsuse. Kokkuvõites annab prof. Eisen Faehlmannist järgmise hinnangu: „Ta on oma kirjutustega eesti mütoloogiale aluse ja nurgakivi pannud, millele hilisem aeg on hakanud ehitama.“ Eiseni huvi selle Järvamaa ühe suurima poja vastu tärkas varakult, kuna ta juba üliõpilaspõlves toimetas trükki viimase teostekogu („Dr. Fählmanni kirjad,“ 1883).

Prof. M. J. Eiseni folkloristlikku elutööd hinnates ütleb meie rahvaluule teadlane dr. E. Päss: „Nii tuleb Eisenit pidada enne kõike eesti rahvajuttude publitseeriaks ja esimeseks suurt tähelepanu väärivaks mütoloogiks. Nendest Eiseni töödest ei saa keegi tuleva põlve uurija lima peatumata mööduda.“

Eiseni sulest on ilmunud ka ilukirjanduslikke teoseid. Neist väärivad enam tähelepanu rahvaluule vormis lugulaulud „Kuldja“ (1923) ja „Kaks kuningapoega“ (1926), milles esitatakse eesti muinasmälestustest põimitud sündmusi kaugemast minevikust.

Väljapaistvad olid Eiseni teened meie vennaskultuuri — soome oma — tutvustajana ja hõimuliikumise pioneerina. Muuseas oli ta meil esimesi „Kalevala“-tõlkijaid.

Eesti karskusliikumine mälestab M. J. Eisenis oma auväärset patriarhi. Saades selleks äratust soome moodsa karskusliikumise isalt, dr. A. Granfeldtilt, algatas Eisen meil läinud sajandi 80-ndail aastail karskuseltside asutamist, tehes selleks innukalt selgitustööd kalendrites ja ajakirjanduses. Ta ise ei unustanud oma karskuspõhimõtteid ja tõekspidamisi kunagi ja võib selles suhtes kõigile eeskujuks olla.

Üldse on Eiseni juures tähtis ja kõrgelt hinnatav tema rahvakasvatuslik tegevus sõna parimas mõttes, millele on seninii aga omistatud kahjuks võrdlemisi vähe tähelepanu. Oli ju Eisen meie esimene suur populariseerija. Kui vaadata ta raamatute (neid on temalt ilmunud üle 250) nimekirja, siis selgub, et kaaluv osa sellest kuulub populaarteaduse piirkonda ülesandega laiendada rahva silmaringi ja tõsta üldharidust. „Just kõige sellega on Eisen teinud üldhariduslikku kasvatustööd, mille tähusust tõendab ka see, et ta raamatud pole lattu seisma jäänud, vaid vahel mitmes trükis levinud. Sama laadi on enamikus olnud ka ta ajakirjanikutöö. Just sellel alal tuleks näha Eiseni elutöö üht kõige tähtsamat külge.“ (A. Palm).

Prof. M. J. Eiseni teaduslikke teeneid hinnates valiti ta 1927. a. Helsingi ülikooli audoktoriks (dr. phil. h. c.) ja Tartu ülikooli 300-aastase juubeli puhul ka viimase audoktoriks (dr. theol. h. c.) Edasi oli Eisen Eesti Kirjanduse Seltsi, Eesti Rahva Muuseumi, Eesti Karskusliidu ja Kalevala Seltsi auliikmeks ning Ungari Petõfi - seltsi kirjavahetaja liige.

— Et Eisen põdurale tervisele vaatamata elas nii vanaks, selle põhjuseks oli ta väga korralik eluviis. 28. sept. 1932 kirjutab ta: „75 aastat Jumala armust vanaks saanud. Ei oleks iganes uskunud, et nii palju aastaid elan. Juba 50 a. olen alati arvanud ennast pea surevat. 1882 keelas tohter mulle mõneks ajaks töötegemise, 1912 vabastasid arstid mind tervislikul põhjusel ametist ja määrasid mulle vaba tööst, kõige rohkem 10 aastat elada. . .“Eisen ei mõelnudki aga tööst loobuda, ületas kangelt arstide arvestatud tähtaja ja lõi endale just vanas eas nime õpetlasena. Nii annab ta meile ülevat eeskuju ka vana-eestlise visadusega töömehena!

O. Kuningas

Kaks uut auhinnatud romaani

Ajaleht „Postimees“ korraldas hiljuti romaanivõistluse, mille puhul tuli kokku 11 käsikirja. Nüüd on võistluse tulemused selgunud. Kuna teoste üldine tase osutus kehvapäraseks, otsustas zhürii I auhinna välja andmata jätta. Avaldamiskõlbulikuks tunnistati kaks käsikirja ja otsustati need nende suhteliste vooruste tõttu alljärgnevalt auhinnata:

1) Romaanile „Kevad saabub jälle“ II auhind 3000 rmk. suuruses.

2) Romaanile „ Naine peab olema nagu kindral“ III auhind 2000 rmk. suuruses.

Viimase romaani pealkirja ei pea zhürii sobivaks ja soovitab seda asendada kohasemaga.

Võistlevate käsikirjade hulgast paistsid veel silma romaan „Metsniku tütar“ ja romaan „Suurkalda,“ mis sobiksid mõningate viimistluste järele avaldamiseks.

Ümbrikkude avamisel selgus, et II auhinna saanud romaani (märgusõna „Rändur“) autoriks on Helmi Mäelo, kuna III auhind langes Helmi Pullerits'ile (märgusõna „Tootem“). Auhinnatud teosed tulevad avaldamisele „Postimehe“ jooneall.

Näidendivõistluse tulemusi Lätis

Eelmisel talvel väljakuulutatud näidendivõistlusele, milleks Läti haridusdirektooriumi kunstiosakonna poolt oli määratud kolm auhinda, oli saadetud üldse 66 teost. Hindamiskomisjon ei leidnud neist ühtki lavakõlvulist tööd, mispärast preemiad jäid välja andmata. Võistluste määruste alusel anti neljale teosele siiski ergutuspreemiaid. Huvitaval kombel on nende kõikide autoreiks naised, uudiskatsetajad kirjanduse alal. Ergutuspreemiad said järgmised autorid ja ja teosed: Elsa Nice — draama „Süda ja karjäär,“ Austra Metere-Ozola — draama „Leek,“ Lidija Auzane-Vitolina — komöödia „Daamide valss“ ja Elza Grava — draama „Võsu.“

Tosin vanasõna M. J. Eiseni suurest korjandusest

„Eesti vanasõna astub kord nagu kirikuõpetaja pühalikult kantelisse elutõsidust ja Jumala vägevust kuulutades, kord nagu naerev filosoof platsi ees varjukülgi vaadates või nagu vallatu poisike külavainul külarahvast osatedes, kord nagu harakas alateibas inimeste alpuse üle kädistades, kord nagu herilane torgates, kord nagu maalija oma pinteli paari kriipsuga nähtusi pildiks maalides, kord jälle nagu silmamoondaja laadal kärbest härjaks ja sääske elevandiks *moondades*. Lühidalt: vanasõna oskab võtta enesele vajaduse järele sobiva kuju, et inimestele näidata elu ja maailma nagu kinos.“

M. J. Eiseni „Eesti vanasõnade“ eessõnast.

Endine ei aita, kui praegune ei kõlba.

*

Suvine tund enam kui talvine päev.

*

Inimese nägu ununeb, teod ei unune.

*

Hoia suu kinni, muidu süda jahtub.

*

Parem ema armu hõlmas kui kuninga kuldlinnas.

*

Parem oma ema vits, kui võõrasema võileib.

*

Mehi ei pea loetama, vaid kaalutama.

*

Targad sõdivad sõnadega, rumalad rusikatega.

*

Austa tööd, töö austab sind.

*

Kõrtsis kõikidel 5 paari bärgi, kodus ei vasikatki.

*

Parem kämblalaius kodus kui vakamaa võõral maal.

*

Jumal kinkis tervist, ise muretse leiba.

Rusikpadrun -- uudne vaenlase tankide hävitusvahend

Relvatööstus teeb sõjaajal kõigis maades, eriti aga sõdivates riikides, suuri edusamme, kuid ei ole kahtlust, et saksa sõjatööstus on vaenlaste omast nii tehnilisel, algatusvõimelt kui ka leidlikkuselt kaugelt üle. Parimaks tõendiks selle kohta on hiljutine nue pommitusrelva rakendamine Lõuna-Inglismaa ja Londoni vastu, millele sobiva ja tõhusa kaitseesüsteemi leidmine ei näi inglastel üldse õnnestuvat. Kuid juba varemgi on saksa sõjavägi käesoleva sõja kestel üllatanud oma vaenlasi uudsete relvade tarvituselevõtmisega. Üheks selliseks on ka nn. r u s i k p a d r u n (Faustpatrone, Panzerfaust), milline on mõeldud rakendamiseks peamiselt lähivõitluses vaenlase tankide ja soomusmasinate vastu.

Rusikpadrun on seni leidnud katselist kasutamist üksikuil võitlustandreil ning on oma sobiva konstruktsiooni ja erilist väljaõpet mittenõudva käsitlusviisi tõttu tõendanud lühikese aja jooksul oma häid omadusi Nii on andmed avaldatud Nettuno frondi kohta, kus 40% kõigist seal hävitatud tankidest on rusikpadruni „töö“. Seetõttu võib olla kindel, et see saksa relvatööstuse hiilgavaid saavutusi muutub selle tarvitusele võtmisega kõigis väeüksusis nn. „igamehe relvaks“ nagu on seda praegu püss ja käsigranaat.

Rusikpadruni käsitamine on lihtis ega vaja pikki ja keerukaid ettevalmistusi. Võimalik on laskmist teostada igasugusest asendist — nii püsti, põlvelt kui ka lamades — samuti kui selleks ehitatud varje tagant. Rusikpadruni teeb eriti hinnatavaks ka see asjaolu, et ta on sobiv ka vaenlase punkrite betoonseinte purustamiseks. Laskmise juures ei teki mingit tagasilööki.

Nende ridade kirjutajal oli korduvalt võimalik jälgida, koos teiste eesti rindevõitlejatega, kes olid kutsutud lühiajalisile õppusile tutvumiseks uusimate lähivõitlusviisidega vaenlasega demonstratsiooni vastaval õppeplatsil. Huviga jälgiti mäerinnakult selle all asuvas soopadrikus toimuvaid sündmusi: laskur asus laskekohale, kuhu oli ehitatud varjend võimalik kildude kaitseks — paari liigutusega oli padrun tulistamisvalmis ja väljasihitud märgile, milleks oli ehitatud ca 30 m eemale võimsaist palkidest sein keskmise tanki põiklõike markeerimiseks. Järgnes väike surve väljalaskenupule ning samal hetkel kostus ka väljalaske pauk — võimauselt pea võrdne käsigranaadi plahvatusele.

Edasi jälgiti hinge kinni pidades rusikpadruni pea ilusakaarelist lendu märgini ning murdosa sekundit hiljem kostus tugev, ümbruse metsades veel kaua kajav tabamusplahvatus. Hetkeks kattus märksein suitsu ja puukildude pilvega ning siis jooksti kiiresti vaatama lasu tulemusi. Siin kõlasid imetlushüüded, kuna märgi keskmine palk oli nagu noaga ära lõigatud ning pehmes soopinnases võidi veel kümmekond meetrit kaugemal jälgida lõhkemisest tekkinud õhusurve joa teed.

Tagasi mäerinnakule ronides võttis iga mees kaasa veendumuse, et varustatuna sellise relvaga ei tarvitse tunda mingit hirmu vaenlase üksikõik kui võimsate tankide eest, sest selline mürsk puurib augu ka läbi kõige tugevama soomusplaadi.

Sõjakirjasaatja-Bruno Taimsalu.

RAADIO

PÜHAPÄEV, 6. AUGUST 1944.

5.00 Saade saksa sõjaväele. 6.30 Sadamakontsert (ülek.) 7.00 Päevauudised saksa keeles. 7.15 Päevauudised. 7.30 Põllumeestele: *Miks õitseb Ida-Preisi põllumajandus?* (Dr. Leo Voltri). 7.45 Reichsprogramm. 8.45 Landesdienst Ostland. 9.00 Reichsprogramm. 10.00 Päevauudised saksa keeles. 10.10 Jumalateenistus Jaani kirikust. Jutlustab õpetaja Kiviranna. 11.25 Sümfooniline muusika. Brahms: Klaverikontsert d-moll (mgn.) 12.15 Päevauudised 12.30 Päevauudised saksa keeles. 12.45 Saksa rahvakontsert (ülek). 14.00Päevauudised saksa keeles. 14.15 Landesdienst Ostland. 14.30 Mudilastele: „Noorem poeg“,Fr. R. Kreutzwaldi muinasjutt. 14.50 Muusika pärastlõunaks (mgn. ja hpl.) 15.45 „Õpetaja tütar“. Juhani Aho samanimelisest romaanist. 16.00 Mida sõdurid soovivad (ülek) Vaheajal kell 16.45 Päevauudised. 17.00 Päevauudised saksa keeles. 18.00 Lühidus on nalja hingeks! Suuri ja väikesi valesid ja tõdesid draamalises vormis. Näitejuht: Gert Helbemäe. 19.00 Eesti sõduritund: Kodu tervitab oma kaitsjaid. 20.00 Päevauudised saksa keeles. 20.15 Õhtukontsert (ülek. Riiast.) Vaheajal kell 21.00 Päevauudised. 22.00 Päevauudised saksa keeles. 22.15 Päevauudised soome keeles (ülek.) 22.30 Helifilmist ja operetist (hpl) 23.15 Tuhat lõbusat nooti (hpl) 24.00 Saatelõpp.

ESMASPÄEV, 7. August 1944.

5.00 Saade saksa sõjaväele. 6.15 Päevauudised. 6.30 Hommikukontsert (Ülek) 7.00 Päevauudised saksa keeles. 7.15 Hommikumuusika (ülek.) Kell 7.30 Heliplaate 8.45 Päevauudised. 9.00 Päevauudised saksa keeles. 9.10 Landesdienst Ostland. 9.25 Saatepaus. 11.30 Eesti sõduritund: Kodu tervitab oma kaitsjaid. 12,15 Päevauudised. 12.30 Päevauudised saksa keeles. 12.45 Lõunamuusika (Ülek. Riiast). 14.00 Päevauudised saksa keeles 14.15 Reichsprogramm. 16.00 Muusika pärastlõunaks (hpl). 16.45 Päevauudised. 17.00 Päevauudised saksa keeles. 17.15 Solistidekontsert (Ülek. Riiast). 18.00 „Vabaduse eest“, A. Gailiti romaanist „Isade maa“. 18.20 Väike vahemuusika (hpl.) 19.15 Reichsprogramm. 20.00 Päevauudised saksa keeles. 20.15 Saksa sõduri tund. Tantsuviise (Bern Sonntag ja tema solistid). 21.00 Päevauudised. 21.15 Igale midagi (ülek.) 22.00 Päevauudised saksa keeles. 22.15 Päevauudised soome keeles (ülek.) 22.30 Saatelõpp.

K./m. „L. RÄSTAS“ on SULETUD metsatööde tõttu 5., 7., 12., 14., 19. ja 21. augustil s. a

AUTOJUHTI vajab Paide Munaühisus, Paides, Pikk tn. 2, tel. 38. Töölevõtmine Paide Tööameti kaudu.

SAAPA PARANDUSTÖID teen kiirelt ja korralikult tellija materjalist. Paide, Vainu tn. 18.

Soovin kohe tallu PERENAISE ABILIST ja üht TALUTEENIJAT. Teateid saab slt. Töölepalkamine Tööameti kaudu.

Soovin osta ehk üürida LAPSEVANKRIT. Teatada slt. „Lapsevanker“.

OSTAN NAISTERAHVA- või MEESTERAHVAJALGRATTA. Teatada B. Reinolale Paide, S-Ala 49—1.

AMETLIKUD TEATED

Kiriklikke teateid

Ambla kirik: Pühapäeval, 6. aug. kell 11 homm. pidulik jumalateenistus Ambla valla 3· vabanemisaastapäeval. Laululehed. Sooloettekanded. Pärast jumalateenistust kirikus vaimulik kontsert. Kontserdil kaastegevad H. Tamjärv — laul, A. Värik — viiul ja M. Tari-Noorkukk — orel.

Õp. R. Peiker.

Lühikese haiguse järele uinus igavesele unele meie kallis isake ja vanaisake

MIHKEL RANDRÜÜT

Trööstimata leinas tütar perekonnaga, teadmatuses viibivad pojad ja minija.

M. Tepp, M. Mägi, J. Jõe.

Perekonnad Elgas, Areleid, Reinfeldt ja Sardis.

Matmine 8. aug. 44. kell 19.00 Reopalu kalmistul.

Tänuavaldus

Avaldame südamlikku tänu kõigile sugulasile, tuttavaile ja eriti organisatsioonide esindajaile, kes sügavas kaastundes võtsid osa meie õe ja tütre SALME VAINULA muldasängitamisest 30. juulil Järva-Peetris; kes leidsid järelhüüdeks sooje sõnu ja ehtisid ta kalmu pärgade ja lilledega.

Leinajad õed ja ema.

A. SONBERGI SEGAKAUPLUS Paides, Turg 10, on SULETUD metsa- ja põllutööde tõttu 7. aug. — 16. aug. k. a.

Kellel on ära anda VALGET VILLAST LÕNGA? Vastu saab 27 pasmast tamsalõngast niiti, mustad kõrge kontsaga vähekantud kingad nr. 38 ja botikud nr. 5. Säälsamas ostetakse metsamarju. Paide, Rüütli tn. 30., L. Tiik.